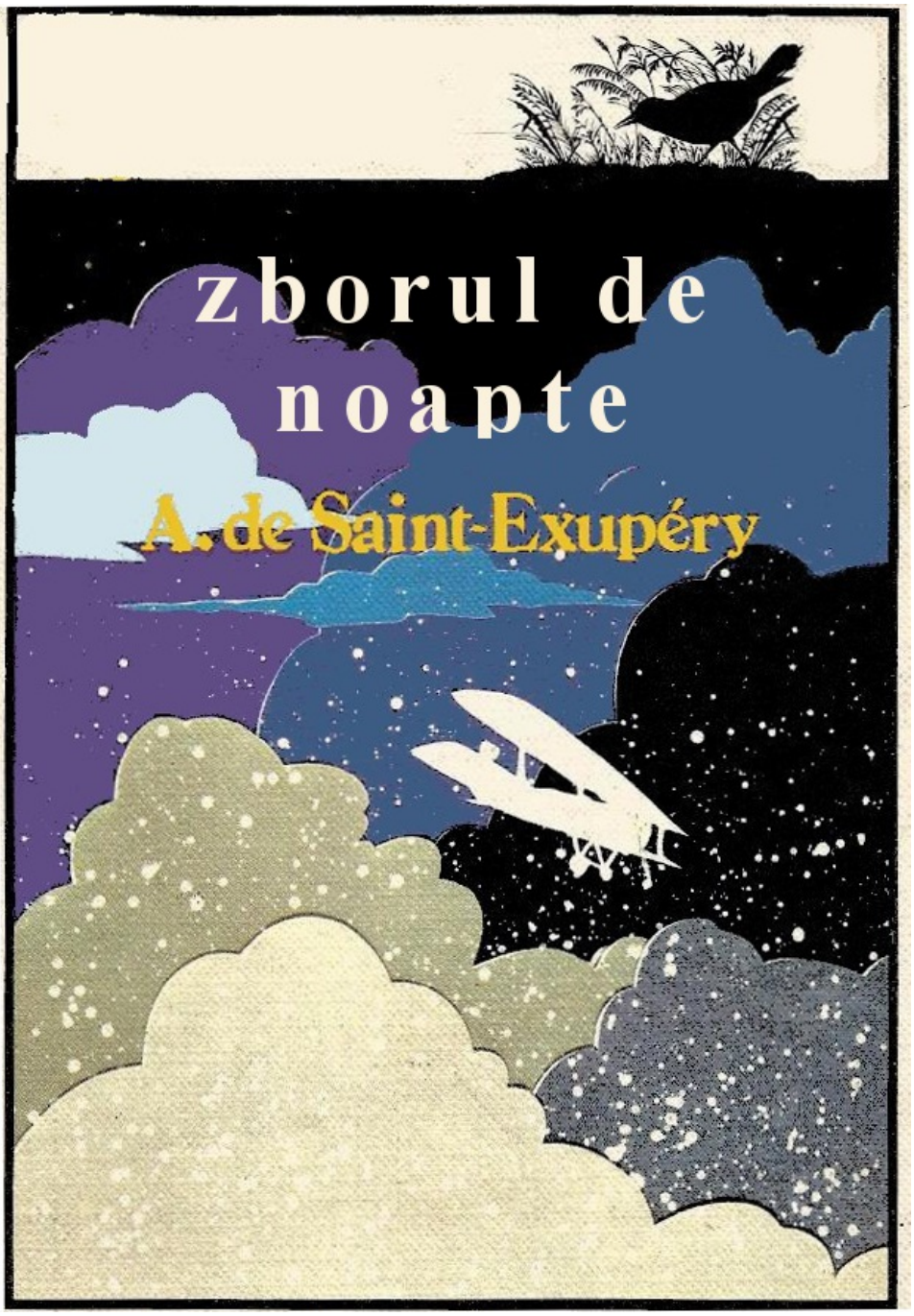

ZBORUL DE NOAPTE
ANTOINE DE SAINT—EXUPÉRY

Eroul din ZBOR DE NOAPTE, nedezumanizat, categoric, se ridică la înălţimea unei virtuţi supraomeneşti. Cred că ceea ce îmi place în special la această povestire tulburătoare e nobleţea ei.

...Tot ceea ce Saint—Exupéry povesteşte o face în „cunoştinţă de cauză". Înfruntarea personală a unei frecvente primejdii dă cărţii sale o savoare autentică şi de neimitat.

...Această povestire, căreia îi admir desigur, valoarea literară, are, pe de altă parte, şi valoarea unui document, iar aceste două calităţi, atît de nesperat unite, dau ZBORULUI DE NOAPTE o însemnătate excepţională.
ANDRE GIDE

Cuprins
CAPITOL I..... 3

CAPITOL II 6
CAPITOL III 7
CAPITOL IV 9
CAPITOL V 11
CAPITOL VI 12
CAPITOL VII 15
CAPITOL VIII 17
CAPITOL IX 19
CAPITOL X 21
CAPITOL XI 23
CAPITOL XII 25
CAPITOL XIII 27
CAPITOL XIV 29
CAPITOL XV 31
CAPITOL XVI 33
CAPITOL XVII 34
CAPITOL XVIII 35
CAPITOL XIX 36
CAPITOL XX 38
CAPITOL XXI 40
CAPITOL XXIII 42

Domnului Didier Daurat

CAPITOL I

Sub avion, dealurile îşi şi depanau dîrele de umbră în aurul serii. Cîmpiile deveneau luminoase, dar de—o lumină fără de saţ : pe aceste meleaguri aurul lor nu—şi mai sfîrşeşte strălucirea, aşa cum zăpezile iernii nu mai isprăvesc de a scînteia.

Pilotul Fabien, care aducea tocmai din Sudul îndepărtat către Buenos Aires poşta din Patagonia, simţea apropierea serii, tot aşa cum recunoşti că un port nu mai e departe, după semnele pe care ţi le dau apele : după liniştea aceasta şi după uşoarele cute, abia schiţate, ale molcomilor nori. Şi intra într—un uriaş liman de linişte şi de fericire.

Ar fi putut să—şi închipuie că în această tihnă se plimbă agale aproape ca un păstor. Ciobanii din Patagonia merg domol de la o turmă la alta ; el trecea de la un oraş la altul, era un păstor al orăşelelor. Cam tot la două ore de drum le întîlnea pe cele care veneau să se adape la malul apelor, sau la cîmpie să pască.

Uneori, după o sută de kilometri de stepe mai pustii decît marea, ajungea din urmă vreo fermă pierdută, ce părea că duce îndărăt, prin valurile preeriilor, povara ei de vieţi omeneşti ; şi atunci, din aripi, trimitea un salut corăbiei aceleia.

—Se vede San Julian ; aterizăm peste zece minute.

Radiotelegrafistul de bord transmitea ştirea la toate posturile liniei.

Pe două mii cinci sute de kilometri, de la strîmtoarea Magellan pînă la Buenos Aires, se înşirau escale asemănătoare ; dar cea de acum se situa pe hotarele nopţii, aşa cum, în Africa, ultima aşezare supusă îşi deschidea braţele spre necunoscut.

Telegrafistul întinse pilotului o notă :

—Sînt atîtea furtuni încît descărcările electrice îmi astupă receptoarele. Rămîneţi peste noapte la San Julian ?

Fabien zîmbi : cerul era liniştit ca un acvariu, iar toate escalele din faţa lor semnalau : „Cer senin, vînt zero". Îi răspunse :

—Mergem mai departe.

Dar telegrafistul avea impresia că pe undeva ar sălăşlui furtuni, asemenea viermilor ce—şi fac culcuş în carnea unui fruct; şi noaptea, deşi părea frumoasă, ar putea totuşi să fie viermănoasă : nu—i făcea de

loc plăcere să intre în această beznă gata să putrezească.

Coborînd spre San Julian cu motorul încetinit, Fabien se simţea obosit. Tot ceea ce face plăcută viaţa oamenilor creştea acum din ce în ce mai mult spre el : casele lor, măruntele lor cafenele, copacii pe sub care ei se plimbă. Semăna cu un cuceritor care în seara biruinţei se apleacă spre întinsurile imperiului şi descoperă smerita fericire a oamenilor. Tabien simţea nevoia să lase armele jos şi să—şi dea seama de greutatea apăsătoare a trupului şi de durerile—i de şale — poţi fi bogat si în poveri — si să fie aici un biet om oarecare, ce priveşte liniştit pe fereastră la un decor pe veci statornicit. Satul ăsta minuscul, l—ar fi acceptat; după ce ai ales, te mulţumeşti cu ce ţi—a fost hărăzit de hazard şi—ţi poţi îndrăgi ursita. Căci te mărgineşte întocmai ca dragostea. Fabien ar fi dorit să trăiască aici oricît de mult, să se împărtăşească din partea lui de veşnicie, deoarece i se părea că orăşelele acelea în care zăbovea doar cîte o oră — cu grădinile lor împrejmuite de ziduri vechi, pe care le străbătea — trăiesc veşnic prin aceea că dăinuie în afara lui. Şi satul suia acum din ce în ce, deschizîndu—se înspre el si către echipaj. Şi Fabien se gîndea la prieteniile sale, la fetele tandre, la intimitatea albelor feţe de masă, la tot ceea ce, încetişor, te îmblînzeşte pe veci. Iar satul şi fugea la marginea aripilor avionului, dezvăluindu—şi taina grădinilor închise, pe care zidurile n—o mai apărau. Dar Fabien, aterizînd, înţelese că n—a putut să vadă de fapt nimic altceva decît gesturile domoale ale cîtorva oameni pierduţi printre pietrele lor. Chiar numai prin această încremenire, satul îşi apăra taina pasiunilor lui ; satul refuza să—şi dezvăluie farmecul : ar fi trebuit să renunţi la acţiune pentru a—l cuceri.

După trecerea celor zece minute de escală, Fabien trebui să plece din nou.

Îşi mai întoarse încă o dată privirile spre San Iulian : din el nu mai rămăsese decît un pumn de lumini, apoi doar o mînă de stele şi în cele din urmă se şterse chiar şi pulberea ce—l ademenea pentru ultima oară.

„Nu mai văd cadranele : trebuie să aprind."

Pipăi contactele, dar lămpile roşii din carlingă aruncau pe ace o lumină încă atît de slabă în acea *irizare* albastră a nopţii încît nu le colora de loc. Îşi trecu degetele prin faţa unui bec : şi ele abia se colorau puţin:

”Prea devreme."

Cu toate acestea, noaptea se şi înălţa ca un fum întunecat, plinind văile, ce nu se mai deosebeau de cîmpii. Satele îşi şi aprinseseră luminile, iar constelaţiile lor îşi răspundeau prin noapte, la rîndul lui, Fabien răspundea şi el satelor, făcînd din degete să clipească luminile de poziţie. Pămîntul era parcă tapisat cu chemări luminoase, fiecare casă aprinzîndu—şi steaua ei în noaptea fără de margini, ca pe—un far pe care—l îndrepţi spre mare. Tot ceea ce adăpostea o viaţă de om sclipea deja. Şi Fabien admira cum de data aceasta intrarea în noapte era domoală şi frumoasă ca intrarea într—un port.

Îşi afundă capul în carlingă. Radiumul acelor începea să lucească. Una după alta, pilotul verifică cifrele şi fu mulţumit. îşi dădea seama că—i solid înşurubat în cer. Pipăi cu degetul o grindă de oţel şi simţi cum curge viaţa prin metalul care nu vibra, dar trăia. Cei cinci sute de cai ai motorului iscau în intimitatea materiei un suflu gingaş, care—i preschimba răceala de gheaţă într—o moliciune de carne catifelată. O dată mai mult, pilotul nu încerca în zbor nici ameţeală, nici beţie, ci parcă tainicul zbucium al unui corp viu.

Acum îşi înjghebase o lume a lui şi căuta, dînd din coate, să se aşeze în ea cît mai în voie.

Ciocăni tabloul de distribuţie electrică, pipăi pe rînd contactele, se mişcă puţin rezemîndu—se mai bine şi căutînd poziţia cea mai potrivită pentru a putea simţi legănările celor cinci tone de metal, purtate pe umeri de o noapte în mişcare. Apoi bîjbîi, îşi puse la îndemînă lampa portativă, o scăpă, o regăsi, se asigură că nu mai lunecă, pe urmă o lăsă iar, spre a pipăi fiecare manetă, spre a le nimeri pe nedibuitele, ca să—şi obişnuiască degetele cu o lume de orb. După aceea, cînd degetele o cunoscură bine, îşi îngădui să aprindă o lampă, să—şi împodobească apoi carlinga cu instrumente precise, şi urmări numai pe cadrane intrarea în noapte, asemenea unui plonjon. Apoi, deoarece nimic nu se clătina, nu vibra şi nici nu tremura, şi pentru că giroscopul, altimetrul şi regimul motorului rămîneau constante, se întinse puţin, îşi sprijini ceafa de pielea care îmbrăca scaunul şi începu acea meditare adîncă a zborului, în care te bucuri de—o nelămurită nădejde.

Şi atunci, stînd de veghe în miez de noapte, îşi dădu seama că întunericul scoate în evidenţă prezenţa omului : toate acele chemări, acele lumini, acea nelinişte. Această simplă stea în beznă : însingurarea unei case. Se stinge una : e—o casă ce se închide peste dragostea dintr—însa.

Sau peste plictiseala ei. E o casă ce încetează să—şi mai trimită semnalul restului lumii. Aceşti ţărani

rezemaţi cu coatele pe masă în jurul lămpii lor nici nu ştiu ce speră: şi nu ştiu nici că dorul lor bate atît de departe în nesfîrşita noapte ce—i cuprinde. Dar Fabien îl descoperă atunci cînd vine de la o mie de kilometri şi simte valurile din fundul adîncurilor ridicînd şi coborînd avionul ce parcă respiră, după ce—a străbătut zece furtuni ca pe nişte ţări bîntuite de război, cu luminişuri de lună între ele, şi atunci cînd, una după alta, dă — cu simţămîntul biruinţei — peste aceste lumini. Oamenii ăştia cred că lampa le luminează doar biata lor masă, dar, la optzeci de kilometri departe de ei, eşti ajuns de chemarea luminii lor, ca şi cum — dintr—o insulă pustie — ei ar legăna—o disperaţi către largurile mării.

CAPITOL II

Aşadar, cele trei avioane poştale din Patagonia, Chile şi Paraguay se întorceau din sud, est şi nord spre Buenos Aires. Încărcătura lor era aşteptată, pentru ca spre miezul nopţii să se poată da plecarea avionului către Europa.

Trei piloţi, fiecare îndărătul unui înveliş de metal greu cît un şlep, pierduţi în noapte, se tindeau la zborul lor şi vor coborî agale din cerul de furtună sau de linişte al lor către marele oraş, asemenea unor ţărani ciudaţi ce se lasă la vale din munţii lor.

Rivière, responsabilul întregii reţele, se plimba de—a lungul şi de—a latul terenului de aterizare din Buenos Aires. Era tăcut, deoarece, pînă la sosirea celor trei avioane, pentru el ziua mai rămînea încă plină de temeri. Minut de minut şi pe măsură ce—i soseau telegramele, Rivière simţea că smulge ceva din ghearele soartei, că reduce procentul de necunoscut şi că—şi trage echipajele afară din noapte, către mal.

Un lucrător îl opri spre a—i transmite un mesaj al postului de radio :

—Curierul din Chile transmite că zăreşte luminile din Buenos Aires.

—Bine.

În curînd, Rivière va auzi avionul : iată dar că noaptea îi preda unul, aşa cum marea, plină de flux, de reflux şi de necunoscut, aduce pe plajă comoara pe care a legănat—o atîta vreme pe apele ei. Şi mai tîrziu o să le primească, din parte—i, şi pe celelalte două.

Atunci abia se va încheia ziua. Atunci echipajele obosite se vor duce la culcare şi vor fi înlocuite de echipele odihnite. Dar el, Rivière, nici atunci nu va avea linişte. La rîndul său, curierul pentru Europa îl va umple de nelinişti. Şi aşa o să fie într—una. Totdeauna. Pentru prima oară, acest vechi luptător se mira că simte oboseala. Sosirea avioanelor nu va fi niciodată una din acele victorii care pun capăt unui război şi deschid porţile spre o epocă de pace fericită. Pentru el nu va exista niciodată decît un pas făcut, care precede mii şi mii de alţi paşi asemănători. Lui Rivière i se părea că ridică, de multă vreme, cu braţele mereu încordate, o greutate foarte mare : un efort fără repaos şi fără de speranţă, „îmbătrînesc..." Ar îmbătrîni, dacă nu şi—ar mai găsi hrană în însăşi activitatea lui. Se pomeni mirîndu—se că se gîndeşte la probleme pe care nu şi le pusese niciodată pînă atunci. Şi cu toate acestea, venea spre el, cu un murmur melancolic, întregul noian de gingăşii date mereu la o parte : un adevărat ocean pierdut. „Totul e, deci, aşa de aproape ?..." îşi dădu seama că împinsese pas cu pas către bătrîneţe, adică pentru „atunci cînd o să aibă timp", tot ceea ce îndulceşte viaţa omului. Ca şi cînd am putea, într—adevăr, să avem timp într—o zi, cîndva, ca şi cînd am putea totuşi realiza, la capătul acestei vieţi, acea nespusă pace pe care ne—o construieşte închipuirea. Dar nu există pace. Şi poate că nu există nici o victorie. Nu există o sosire definitivă a tuturor avioanelor.

Rivière se opri în faţa lui Leroux, un bătrîn contramaistru care lucra. Leroux muncea şi el, de patruzeci de ani. Şi munca îi acapara toate forţele. Cînd Leroux se întorcea acasă, către zece seara ori către miezul nopţii, nu i se oferea o altă lume, nu era pentru el o evadare. Rivière îi surise omului acesta, care—şi ridică faţa gravă şi—i spuse, arătîndu—i un ax învineţit :

—S—a ţinut tare, dar l—am învins.

Rivière se aplecă deasupra axului. Rivière era din nou furat de meserie.

—Va trebui să spui la ateliere să ajusteze mai liber piesele astea.

Pipăi cu degetul urmele gripajului, apoi se uită iar la Leroux. Şi pe buze îi veni o întrebare ciudată, faţă de zbîrciturile acestea severe. Din care pricină şi zîmbi :

—Leroux, te—ai ţinut mult de dragoste în viaţă ?

—Oh ! dragostea, ştiţi, domnule director...

—Eşti tot ca mine, n—ai avut vreme niciodată.

—Nu cine ştie ce...

Rivière ascultă tonul vocii, pentru a—şi da seama dacă răspunsul era amar : dar nu era amar. Faţă de viaţa lui trecută, omul încerca o mulţumire liniştită, asemenea tîmplarului ce termină de lustruit o scîndură frumoasă : „Iată. S—a făcut !"

„Iată, gîndi Rivière, viaţa mea e făcută."

Goni toate gîndurile triste care—i veneau din pricina oboselii şi se îndreptă spre hangar, căci se auzea duduitul avionului de Chile.

CAPITOL III

Sunetul acelui motor îndepărtat se făcea din ce în ce mai puternic. Creştea. Se aprinseră focurile. Lămpile roşii ale balizajului schiţară un hangar, stîlpii de telegraf şi o bucată pătrată de teren. Se pregătea o sărbătoare.

—Iată—l !

Avionul aluneca deja prin fîşia de lumină a farurilor. Atît de strălucitor încît părea nou. Dar cînd a oprit în sfîrşit în faţa hangarului, în timp ce mecanicii şi lucrătorii se grăbeau să descarce poşta, pilotul Pellerin nu schiţă nici o mişcare.

—Ce e ? De ce nu cobori ?

Prins de cine ştie ce tainică treabă, pilotul nu binevoi să răspundă. Pesemne că mai asculta încă întreg zgomotul zborului scurgîndu—se prin el. Dădea încet din cap şi, aplecat înainte, meşterea nu se ştie ce. în fine, se întoarse spre şefii şi camarazii lui şi—i privi grav, de parcă ar fi fost proprietatea lui. Părea că—i numără, că—i măsoară şi că—i cîntăreşte, şi gîndea că i—a cîştigat pe drept, precum şi hangarul acela pavoazat parcă de sărbătoare, şi cimentul ăla solid şi, mai departe, întreg acel oraş cu viaţa, femeile şi căldura lui. Ţinea toată acea mulţime de oameni în căuşul mîinilor sale cuprinzătoare, ca pe nişte supuşi, de vreme ce putea să—i pipăie, să—i asculte, să—i înjure. Şi mai întîi chiar s—a gîndit să—i înjure, că stăteau acolo liniştiţi, siguri de viaţa lor şi admirînd luna ; dar în ceie din urmă fu îngăduitor :

—...Să daţi de băut ! Şi coborî.

Încercă după aceea să—şi povestească drumul :

—De—aţi şti voi !...

Crezînd pesemne că a spus destul, începu să—şi scoată haina de piele.

Dar se întristă apoi, în timp ce maşina îl ducea spre Buenos Aires, în tovărăşia unui inspector ursuz şi a unui Rivière tăcut : desigur că e grozav să scapi teafăr şi, cu picioarele înfipte în pămînt, să dai drumul din rărunchi la nişte straşnice înjurături. Ce semeaţă bucurie ! Da, dar după asta, atunci cînd îţi aduci aminte, începe să te cuprindă îndoiala de nu ştiu ce.

Lupta cu ciclonul — asta, cel puţin, e ceva adevărat, e cinstit. Nu însă tot aşa e şi cu aspectul lucrurilor ori cu înfăţişarea pe care ele o capătă atunci cînd se cred singure. Şi gîndi :

„E la fel cu o revoltă : feţe care abia pălesc, dar se schimbă atît de mult!"

Încercă să—şi aducă aminte.

Trecea agale Cordilierii Anzilor. Zăpezile iernii covîrşeau munţii cu pacea lor desăvîrşită. Zăpezile iernii coborîseră pacea în această masă de piatră, aşa cum veacurile o strecoară înlăuntrul moartelor castele. Pe—o întindere de două sute de kilometri, nici un om, nici un suflu de viaţă, nici o strădanie. în schimb, muchii de stîncă verticale, pe care aproape că le atingi cînd zbori la şase mii de metri înălţime, perdele drepte de piatră, o colosală încremenire.

Era prin preajma vîrfului Tupungato...

Se gîndi mai bine. Da, chiar acolo a fost martor la o minune.

Pentru că la început nu văzuse nimic, dar s—a simţit pur şi simplu stingherit, aidoma cuiva care se crede singur şi care deodată nu mai e singur, ba pe care cineva îl priveşte. Şi—a dat seama prea tîrziu însă şi fără să înţeleagă prea bine cum, că e înconjurat de urgie. Iaca—aşa. Dar dincotro venea această urgie ?

Cum de—a ghicit că se prelingea de prin pietre, din zăpadă ? Pentru că nimic nu părea să vină către el, nici o sumbră furtună nu se arăta la orizont. Şi totuşi, o lume abia imperceptibilă altfel se isca acum, pe loc, din cealaltă. Pellerin privea cu o inexplicabilă strîngere de inimă la toate acele nevinovate piscuri, la toate acele muchii, la toate acele creste de zăpadă, parcă doar cu ceva mai cenuşii, dar care începeau să se însufleţească — asemenea unui norod.

Deşi n—avea nevoie să facă un efort, strînse mîinile pe comenzi. Se pregătea parcă ceva de care el nu—şi dădea seama. Şi îşi încorda muşchii toţi, ca o fiară gata să se repeadă, cu toate că nu vedea încă nimic ce nu era cu desăvîrşire liniştit. Da, liniştit, însă plin de—o stranie putere.

Şi deodată totul se înăspri. Muchiile, piscurile, totul se ascuţea : simţeai cum — ca nişte ciocuri de proră — străpung vîntul aspru. După aceea i se păru că ele se întorc şi se rotesc în jurul său, ca nişte nave uriaşe pregătindu—se de luptă. Apoi se ivi o năvală de pulbere amestecată cu aerul : ea urca, plutind uşor de—a lungul zăpezilor, ca un văl. Atunci, spre a găsi o ieşire în eventualitatea unei retrageri necesare, se

întoarse, dar fu cuprins de fiori : toţi Cordilierii din spatele său începuseră parcă să fiarbă.

„Sînt pierdut."

Dintr—un pisc din faţă ţîşni zăpada : un vulcan de omăt. Apoi şi dintr—un al doilea pisc, de undeva mai de la dreapta. Şi astfel, unul după altul, se aprinseră toate vîrfurile, ca atinse pe rînd de—o nevăzută ştafetă. în acea clipă, împreună cu primii curenţi de aer, începură să joace şi munţii de jur împrejurul pilotului.

Şocul nu prea lasă multe urme : acum nu mai regăsea în el amintirea uriaşilor curenţi care—l rostogoliseră. îşi aducea aminte doar că se zbătuse cu furie în mijlocul acelor flăcări cenuşii.

Şi gîndi :

„Ciclonul, asta nu—i cine ştie ce. Poţi scăpa teafăr. Da, dar tot ceea, ce a fost înaintea ciclonului ! Şi mai ales acea întîlnire stranie pe care a avut—o !"

Crezuse că poate recunoaşte un anumit chip dintr—altele o mie şi iată, totuşi, că—l şi uitase.

CAPITOL IV

Rivière privea la Pellerin. Peste douăzeci de minute, cînd acesta va coborî din maşină, el se va pierde, luat de şuvoiul mulţimii, cu un sentiment de istovire şi de apăsare. Şi poate va gîndi : „Sînt tare obosit... urîtă meserie !" Iar soţiei lui îi va spune ceva ca de pildă : „Oricum, e mai bine aici decît deasupra Anzilor !" Şi cu toate astea, lucrurile la care oamenii ţin atît de mult mai că se desprinseseră de el : tocmai le descoperise zădărnicia. Trăise vreo cîteva ceasuri de cealaltă parte a decorului, fără să ştie dacă—i va fi posibil să reclădească pentru sine acest oraş în adevăratele lui lumini. Sau chiar mai mult, să—şi regăsească, vechi prietene din copilărie, plicticoase dar dragi, toate micile—i beteşuguri omeneşti. „În orice mulţime — gîndi Rivière — există oameni pe care nu—i bagi în seamă, clar care sînt nişte soli minunaţi. Fără ca măcar ei înşişi să—şi dea seama. Afară de cazul în care..." Rivière se temea de anumiţi admiratori. Ei nu înţelegeau caracterul sacru al aventurii şi exclamaţiile lor îi falsificau sensul, micşorau omul. Dar Pellerin îşi păstra, în această împrejurare, întreaga măreţie de—a fi înţeles cu lesniciune, mai bine ca oricare altul, cît preţuieşte lumea întrezărită printr—o anume prismă şi de—a respinge cu un covîrşitor dispreţ încuviinţările josnice. Drept care, Rivière îl felicită : „Cum ai reuşit ?" Şi—i fu drag, pentru că îl auzea vorbind pur şi simplu de meseria sa, de zborul lui, aşa cum vorbeşte un fierar de nicovală.

Şi Pellerin explică mai întîi cum i—a fost tăiată retragerea. Aproape că se scuza : „Aşadar, n—am mai avut posibilitatea să aleg". Pentru că în cele din urmă el n—a mai văzut nimic : zăpada îl orbea.

Dar l—au salvat nişte curenţi puternici, ridicîndu—l la şapte mii de metri înălţime. „Trebuie că m—am menţinut chiar la nivelul crestelor munţilor în tot timpul traversării." Pomeni de asemeni şi de giroscop, căruia socotea că ar trebui să i se schimbe locul prizei de aer : o astupa zăpada :
„Ştiţi, se formează o pojghiţă de polei". Mai tîrziu, alţi curenţi l—au dat peste cap şi pe la vreo trei mii de metri, Pellerin nu pricepea cum de nu s—a ciocnit încă de nimic. Pesemne că zburau deja deasupra cîmpiei. „Mi—am dat seama de asta de îndată ce—am ţîşnit brusc în cer senin." Explică în sfîrşit cum a avut, în acei moment, impresia că ieşise dintr—o peşteră.

—Era furtună şi la Mendoza ?

—Nu. Am aterizat pe cer senin şi fără vînt. Dar furtuna mă urmărea de aproape.

O descrise, deoarece, spunea el, „oricum, era tare ciudat". Sus vîrful ei se pierdea în norii de zăpadă, jos pe cîmpie furtuna îşi rostogolea poalele ca o lavă neagră. Unul după altul, oraşele erau înghiţite. „N—am mai văzut niciodată aşa ceva..." Apoi tăcu, furat parcă de—o amintire.

Rivière se întoarse către inspector.

—E un ciclon dinspre Pacific, şi—am fost preveniţi prea tîrziu. De obicei însă cicloanele acestea nu depăşesc niciodată Anzii.

Ar fi fost greu de prevăzut că ăsta îşi va continua drumul spre est.

Inspectorul, care habar n—avea, dădu din cap.

Inspectorul păru că ezită, se întoarse spre Pellerin şi mărul lui Adam începu să—i tremure. Dar tăcu. Şi după o clipă de gîndire, privind ţintă înainte, îşi reluă demnitatea lui melancolică.

Şi—o plimba ca pe un bagaj, melancolia aceea. Debarcat în ajun în Argentina, fiind chemat de Rivière pentru nişte treburi vagi, era un om împleticit în mîinile lui mari şi în demnitatea sa de inspector. Lui nu—i era îngăduit să admire nici fantezia, nici verva : prin funcţia lui, admira doar punctualitatea. N—avea dreptul nici să ciocnească un pahar cu cineva, nici să tutuiască un camarad, ori să facă o glumă, decît dacă printr—un noroc de necrezut s—ar fi întîlnit în aceleaşi escale cu un alt inspector.

„E greu — gîndi inspectorul — să fii judecător."

La drept vorbind, el nu judeca, ci clătina doar din cap. Ignorînd totul, dădea încet din cap la tot ce—i ieşea în cale. Asta tulbura conştiinţele întunecate şi contribuia la buna întreţinere a materialului. Nu era de loc iubit, deoarece un inspector nu—i făcut pentru deliciile dragostei, ci ca să redacteze rapoarte. Renunţase să mai propună metode noi şi să dea soluţii tehnice, de cînd Rivière notase cîndva : „Inspectorul Robineau e rugat să ne facă rapoarte, şi nu poeme. Mai bine şi—ar întrebuinţa inspectorul Robineau competenţa stimulînd zelul personalului." Şi de atunci înainte se năpustea, ca pe însăşi pîinea lui cea de toate zilele, asupra metehnelor omeneşti. Asupra mecanicului care bea, a şefului de aeroport care chefuia noaptea, a pilotului care ateriza în salturi.

Rivière spunea despre el : „Nu—i de loc foarte inteligent şi tocmai de aceea e de mare ajutor". Un

regulament stabilit de Rivière însemna pentru Rivière o cunoaştere a oamenilor; dar pentru Robineau nu exista decît cunoaşterea regulamentului.

—Robineau, i—a spus într—o zi Rivière, vei anula primele de punctualitate pentru toate plecările care—s în întîrziere.

—Chiar şi pentru cazurile de forţă majoră ? Şi chiar şi dacă—i ceaţă ?

—Chiar şi dacă—i ceaţă.

Şi Robineau încerca parcă un fel de mîndrie la gîndul că are un şef atît de puternic încît nu se teme să fie nedrept. Şi Robineau avea parcă să împrumute el însuşi o oarecare măreţie dintr—o autoritate atît de jignitoare.

—Aţi dat plecarea la şase şi cincisprezece, le repeta el mai tîrziu şefilor de aeroporturi, n—o să vă mai putem plăti prima.

—Dar, domnule Robineau, noi nu putem mătura ceaţa !

—Aşa—i regulamentul.

Şi Robineau se închidea în tăcerea lui enigmatică. Făcea parte din direcţie. Şi numai el singur, din toţi titirezii ăştia, înţelegea cum poţi să îmbunătăţeşti timpul pedepsindu—i pe oameni.

—Nu se gîndeşte la nimic, spunea despre dînsul Rivière, şi asta îl scuteşte de a gîndi greşit.

Dacă un pilot strica un aparat, regula era că pierdea prima de nedeteriorare.

—Dar dacă accidentul a avut loc deasupra unei păduri ? se interesase Robineau.

—Da, chiar şi deasupra unei păduri...

Şi, auzind—o Robineau a luat—o drept lege.

—Regret, le spunea mai apoi piloţilor, îmbătat de sineşi, regret nespus, dar ar fi trebuit să aveţi accidentul altundeva.

—Păi, domnule Robineau, asta nu—i pe alesele !

—Aşa—i regulamentul.

„Regulamentul ăsta, gîndea Rivière, seamănă cu ritualele unei religii, care par absurde, dar care fasonează oamenii." Pe Rivière nu—l interesa anume să pară drept sau nedrept. Poate că termenii ăştia nici n—aveau vreun sens pentru el. Micii—burghezi ai orăşelelor se—nvîrt seara în jurul pavilionului în care cîntă muzica şi Rivière gîndea : „Drept ori nedrept faţă de ei, asta n—are nici un sens : pentru că de fapt ei nu există". Omul era pentru el ca o ceară moale pe care trebuia s—o modelezi. Trebuia să dai un suflet acelei materii, să—i făureşti o voinţă. El nu se gîndea să—i robească prin asprimea sa, ci să—i scoată din ei înşişi. Aşa că, dacă pedepsea orice întîrziere, săvîrşea desigur un act de nedreptate, dar îmboldea către plecare voinţa fiecărei escale ; făurea această voinţă. Nedîndu—le voie oamenilor să se bucure de prielnicele unui timp urît ca de—o invitaţie la repaos, el îi ţinea în stare de alarmă aşteptînd înseninarea, şi această aşteptare umilea pînă şi pe salahorul cel mai neînsemnat. Se profita astfel de primul defect al armurii : „Luminat către nord, la drum !" Mulţumită lui Rivière, pe—o distanţă de cincisprezece mii de kilometri, cultul curierului avea prioritate faţă de orice altceva.

Rivière spunea uneori :

—Oamenii ăştia sînt fericiţi pentru că li—i drag ceea ce fac şi au ajuns a iubi ceea ce fac pentru că eu sînt aspru.

Poate că inimii unora le pricinuia suferinţe, dar în acelaşi timp le procura oamenilor şi bucurii puternice. „Trebuie să—i împingi — gîndea el — către o viaţă viguroasă, care presupune şi suferinţe şi bucurii, singura însă care înseamnă ceva."

Cum maşina tocmai intra în oraş, Rivière dădu ordin şoferului să—l ducă la biroul Companiei. Robineau, rămas singur cu Pellerin, îl privi, şi întredeschise buzele să vorbească.

CAPITOL V

Robineau era însă plictisit în seara aceea. Poate tocmai pentru că descoperise că viaţa lui, în comparaţie cu aceea a victoriosului Pellerin, era cenuşie. Şi—şi dăduse mai ales seama că el, Robineau, cu tot titlul său de inspector şi cu toată autoritatea lui, valora mult mai puţin decît acest om frînt de oboseală, înfundat în colţul maşinii, cu ochii închişi şi cu mîinile înnegrite de ulei. Pentru întîia oară Robineau admira. Şi simţea nevoia s—o spună. Dar, mai ales, simţea nevoia să—şi cîştige o prietenie. Era plictisit de alergătura şi de eşecurile din timpul zilei şi se simţea poate chiar niţel ridicol. Spre seară, verificînd rezervele de benzină, se încurcase în socoteli şi tocmai agentul pe care voia să—l prindă cu mîţa în sac, cuprins de milă, i le dusese la bun sfîrşit în locul lui. Dar criticase mai ales montarea unei pompe de ulei de tipul B 6, confundînd—o cu una de tip B 4, iar mecanicii şireţi îl lăsaseră să demonstreze timp de douăzeci de minute „o neştiinţă pe care nimic n—o scuză" — propria lui neştiinţă.

Îi era teamă chiar şi de camera în care stătea la hotel. La Toulouse ori la Buenos Aires, totdeauna fără nici o abatere, intra într—însa îndată după orele de serviciu. Şi încuindu—se înăuntru cu conştiinţa că duce în cîrcă nişte împovărătoare taine, scotea din valiză un teanc de hîrtii, scria încet „Raport", începea să aştearnă cîteva rînduri şi apoi rupea totul. Ar fi vrut să poată salva Compania de la o mare primejdie. Fa nu era ameninţată de nici una. Şi Robineau nu salvase pînă acum decît un butuc de elice atins de rugină. îşi plimbase degetul pe rugină, încet, cu un aer de înmormîntare în faţa şefului de aerodrom, care de altfel i—a răspuns : „Adresaţi—vă escalei anterioare : avionul acesta de—abia a sosit !" Robineau se îndoia de rolul său.

Ca să se apropie de Pellerin, aruncă o vorbă la întîmplare :

—Vreţi să luaţi masa cu mine ? Simt parcă nevoia să stau de vorbă cu cineva, meseria mea e cîteodată aspră...

Apoi se corectă, spre a nu da impresia că alunecă prea repede :

—Am atîtea răspunderi !

Subalternilor lui nu le făcea de loc plăcere să—l amestece pe Robineau în viaţa lor particulară. Fiecare se gîndea : „Dacă n—a găsit încă nici o victimă pentru raportul lui, hămesit cum e, o să mă înghită pe mine".

Dar în seara aceea, Robineau nu se gîndea la altceva decît la necazurile sale. Singura lui taină adevărată : o eczemă supărătoare ce—i amăra trupul, ar fi vrut să şi—o destăinuie cuiva, spre a fi compătimit, şi negăsind consolare în orgoliu, ar fi căutat—o în umilinţă. El mai avea în Franţa o amantă, căreia îi povestea în noaptea înapoierilor tot ce înfăptuise în inspecţiile lui, ca s—o epateze puţin şi spre a se face iubit de ea, dar nu reuşea decît să se facă nesuferit; şi acum îi da ghes nevoia să vorbească despre ea.

—Atunci, mîncaţi cu mine în seara asta, nu ?

Pellerin, blajin, acceptă.

CAPITOL VI

Secretarii moţăiau la intrarea lui Rivière în birourile din Buenos Aires. Cu mantaua pe el, cu pălăria pe cap, avea un aer de călător veşnic şi atît îşi mişca de uşor statura măruntă, iar părul cărunt şi hainele oarecari într—atît se potriveau oricărui soi de decor, încît trecea aproape nebăgat în seamă. Şi totuşi, oamenii fură parcă însufleţiţi de zel. Secretarii se agitară, şeful biroului căută repede în dosare ultimele hîrtii, iar maşinile de scris începură să ţăcăne. Telefonistul înfigea fişele în tablou, notînd telegramele într—un caiet voluminos.

Rivière lua loc şi citi.

După încercarea prin care trecuse Cu avionul de Chile, el recitea acum istoria unei zile fericite, în care lucrurile se rînduiau de la sine, iar mesajele pe care le trimiteau unul după altul aeroporturile deja depăşite îi apăreau ca nişte sobre relatări ale unor biruinţe. Curierul de Patagonia înainta şi el repede : orarul fusese depăşit, deoarece vînturile îşi împingeau de la miazăzi ajutătoarea lor tălăzuire.

—Dă—mi buletinele meteorologice.

Fiecare aeroport îşi lăuda timpul senin, cerul curat, briza plăcută. America era înfăşurată într—o seară de aur. Rivière se bucura de bunăvoinţa lucrurilor. Acest curier lupta acum pe undeva, în aventura nopţii, însă cu cei mai buni sorţi de izbîndă.

Rivière împinse caietul la o parte.

—În regulă.

Şi ieşi să arunce o privire pe la celelalte servicii, paznic de noapte ce supraveghea jumătate de lume.

Se opri în faţa unei ferestre deschise şi înţelese noaptea. Ea cuprindea Buenos Aires—ul, dar şi — ca o imensă corabie — întreaga Americă. Nu—l mira acest sentiment de măreţie : cerul din Santiago de Chile era un cer străin, dar îndată ce curierul pornea spre Santiago de Chile, peste tot, de la un cap la altul al liniei, se trăia sub aceeaşi boltă adîncă. Celuilalt curier, căruia ei îi pîndeau acum vocea la receptoarele TFF, pescarii din Patagonia îi vedeau lucind luminile de bord. Această nelinişte pe care ţi—o dă un avion în zbor, cînd îl apăsa pe Rivière, apăsa de asemenea şi peste toate capitalele şi provinciile, o dată cu uruitul motorului.

Bucuros de această noapte senină, îşi amintea de nopţile acelea de buimăcire, în care avea impresia că avionul se afla în pericol şi era atît de greu de salvat. De la postul de radio din Buenos Aires i se urmărea vaietul amestecat cu şuierătura furtunilor. Sub acest muget surd, auriul undei muzicale se pierdea. Şi totuşi, cîtă disperare putea să încapă în mărunta melodie a unui avion aruncat pieptiş ca o săgeată oarbă către obstacolele nopţii !

Rivière se gîndi că locul unui inspector într—o noapte de veghe e la birou.

—Caută—l pe Robineau.

Robineau era tocmai pe punctul de a face dintr—un pilot un prieten. La hotel îşi despachetase valiza în faţa lui ; din ea scosese apoi toate acele mărunţişuri prin care un inspector se aseamănă cu restul oamenilor: cîteva cămăşi de prost gust, o trusă de toaletă, apoi fotografia unei femei slabe, pe care o atîrnă pe perete. Inspectorul îi mărturisea astfel lui Pellerin, cu umilinţă, nevoile, gingăşiile şi regretele lui. Aliniindu—şi într—o nemernică dezordine toată averea, el etala în faţa pilotului propria—i nimicnicie. O eczemă morală. Îşi arăta propria—i temniţă.

Dar pentru Robineau, ca şi pentru toţi oamenii, exista şi o luminiţă. Simţise o mare alinare scoţînd, învelit Cu nespusă grijă, din fundul valizei, un săculeţ. L—a mîngîiat vreme multă, fără să scoată un cuvînt. Apoi, desfăcîndu—şi în sfîrşit mîinile :

—Ăsta l—am adus din Sahara !... Inspectorul se înroşise de îndrăzneala unei astfel de destăinuiri. Era mîngîiat în decepţiile lui, în nefericirea conjugală şi în toată acea mohorîtă realitate, de nişte biete pietricele negricioase, care—i deschideau parcă o uşă spre mister.

Roşind apoi şi mai mult :

—La fel se găsesc şi în Brazilia...

Şi Pellerin îl bătu pe umăr pe inspectorul ce se pleca deasupra Atlantidei.

Şi tot de ruşine, Pellerin l—a întrebat :

—Vă place geologia ?

—E pasiunea mea.

Doar pietrele în viaţă fuseseră tandre cu el.

Cînd fu chemat, Robineau se întrista, dar redeveni demn.
—Trebuie să vă părăsesc, domnul Rivière are nevoie de mine pentru nişte hotărîri importante.

Cînd Robineau intră în birou, Rivière şi uitase de el. Visa în faţa unei hărţi de perete, pe care era trasată cu roşu reţeaua Companiei. Inspectorul aştepta ordinele. După cîteva lungi minute, Rivière îl întrebă fără să—şi întoarcă faţa către el :
—Ce crezi de harta asta, Robineau ? Uneori, ieşind din vise, punea de—a dreptul nişte întrebări—enigmă.
—Această hartă, domnule director...

De fapt, inspectorul nu credea nimic, dar, fixînd harta cu un aer sever, inspecta în linii mari Europa şi America. Pe de altă parte, fără să i le mărturisească, Rivière îşi continua meditaţiile : „Aspectul acestei reţele e frumos, dar aspru. Ne—a costat mulţi oameni, oameni tineri. Se impune aci cu autoritatea lucrurilor odată construite, însă cîte probleme nu ridică încă !" Totuşi, pentru Rivière conta, mai mult decît orice, scopul.

Robineau în picioare, alături de el, fixînd mereu harta din faţă, încetul cu încetul se îndrepta de şale. Din partea lui Rivière nu aştepta aici neam de compătimire.

O dată îşi încercase norocul, mărturisindu—şi viaţa ratată din pricina infirmităţii sale caraghioase, iar Rivière îi răspunsese printr—o ironie :
—Dacă asta te împiedică să dormi, îţi va stimula activitatea.

Era doar o jumătate de ironie. Pentru că Rivière avea obiceiul să afirme : „Dacă insomniile unui muzicant îl fac să creeze opere frumoase, atunci ele—s nişte frumoase insomnii", într—o zi l—a arătat pe Leroux : „Ia uitaţi—vă cît e de frumoasă această sluţenie care goneşte dragostea..." Tot ceea ce avea Leroux mai de preţ se datora poate infirmităţii aceleia, care îi redusese numai la meserie.
—Eşti foarte prieten cu Pellerin ?
—Eh...
—Nu—i un reproş.

Rivière făcu stînga împrejur, şi, cu capul plecat, cu paşi mici, îl luă cu sine şi pe Robineau.

Pe buze îi veni un surîs trist, pe care însă Robineau nu—l înţelese.
—Numai că... numai că vezi, dumneata eşti şeful.
—Da, zise Robineau.

Rivière se gîndea că astfel, în fiecare noapte se înnoadă în cer un fel de dramă. O slăbire a voinţelor ar putea atrage o înfrîngere, s—ar putea ca de acum şi pînă în zori ei să aibă de dat o luptă grea.
—Trebuie să rămîi în rolul dumitale. Rivière îşi cîntărea cu grijă cuvintele :
—Poate că va trebui să ordoni acestui pilot, în noaptea următoare, o plecare periculoasă : şi el va trebui să asculte.
—Da...
—S—ar putea spune că dispui de viaţa oamenilor, şi—a unor oameni care valorează mai mult ca dumneata...

Păru că ezită.
—Asta—i grav.

Mergînd cu paşi mici, cîteva clipe Rivière tăcu.
—Dacă te ascultă din prietenie, îi înşeli. Pentru că dumneata însuţi n—ai dreptul să le ceri nici un sacrificiu.
—Nu... bineînţeles.
—Iar dacă ei cred că prietenia dumitale îi va scuti de anumite corvezi, îi înşeli de asemeni : vrînd—nevrînd, vor trebuie să asculte, la loc, te rog.

Rivière îl împinse uşor cu mîna pe Robineau spre biroul lui.
—Trebuie să te pun la locul dumitale, Robineau. Dacă eşti obosit, apoi nu aceşti oameni se cade să te sprijine. Doar dumneata eşti şeful. Slăbiciunea dumitale e ridicolă. Scrie.
—Scrie : „Inspectorul Robineau aplică pilotului Pellerin cutare sancţiune pentru cutare motiv..." O să găseşti un motiv oarecare.
—Domnule director !
—Fă ca şi cum ai înţelege, Robineau. Iubeşte—i pe cei care—i comanzi. Dar fără să le—o

Şi din nou acum, Robineau va pune cu rîvnă să fie curăţate *butucurile* elicelor.

Un teren de ajutor comunica prin TFF : „Avion la vedere. Avionul semnalează : Scădere de regim, voi ateriza."

Se va pierde desigur o jumătate de oră. Rivière cunoscu acea supărare pe care o încerci cînd rapidul opreşte în drum, şi scurgerea minutelor nu—ţi mai aduce prin faţa ochilor raţia sa de cîmpuri. Acul cel mare al pendulei descria acum un spaţiu mort : cîte evenimente ar fi putut cuprinde această deschizătură de compas ! Rivière ieşi ca să mai treacă timpul, iar noaptea—i păru pustie ca un teatru fără actori. „Se pierde o noapte ca asta !" Privea cu ciudă prin fereastră cerul acela curat şi plin de stele, balizajul acela divin, luna aceea, în fine, toată visteria irosita a unei asemenea nopţi.

Dar îndată ce avionul decola, acea noapte încă mai fu pentru Rivière emoţionantă şi frumoasă. Purta în pîntecele ei viaţa.

Rivière se arăta grijuliu faţă de ea.

—De ce timp o să daţi ? puse el să se întrebe echipajul.

Zece secunde se scurseră :

—Foarte frumos.

Apoi urmară cîteva nume de oraşe depăşite, ce însemnară pentru Rivière în acea luptă, tot atîtea cetăţi cucerite.

CAPITOL VII

O oră mai tîrziu, radio—telegrafistul curierului din Patagonia se simţi parcă săltat binişor, ca de un umăr. Privi în jur : nori grei atingeau stelele. Se aplecă apoi spre pămînt : căuta luminile satelor, asemănătoare acelora ale licuricilor ascunşi în iarbă, dar acum nu mai strălucea nimic în acea iarbă neagră.

Se simţi posac, întrevăzînd o noapte grea : vor fi drumuri şi ocoluri, spaţii cucerite pe care trebuie să le dai înapoi. Nu pricepea tactica pilotului ; avea impresia că mai încolo se vor ciocni de noaptea deasă ca de un zid.

Acum zărea chiar în faţa lor o scînteiere imperceptibilă la marginea orizontului : ca un licăr de forjă. Radio—telegrafistul atinse umărul lui Fabien, dar acesta nici nu mişcă.

Primele valuri ale furtunii îndepărtate izbeau avionul. Săltate uşor, masele metalice parcă apăsau însăşi carnea radio—telegrafistului, apoi părea că dispar, că se topesc, şi timp de cîteva clipe în noapte, el pluti singur. Atunci se încleşta cu amîndouă mîinile de grinzile de oţel.

Şi cum nu mai zărea absolut nimic din lumea toată decît becul roşu din carlingă, se înfiora, simţindu—se coborînd în inima nopţii, fără ajutor, doar sub protecţia unei biete lămpi de miner. Nu îndrăzni să tulbure pilotul spre a şti ce va hotărî şi, aplecat înainte către dînsul, cu mîinile strînse pe oţel, privea la ceafa aceea întunecată.

Din lumina slabă apăreau doar un cap şi nişte umeri nemişcaţi. Acel corp nu era decît o masă întunecată, sprijinită puţin undeva spre stînga, cu faţa spre furtună şi tară îndoială scăldată de fiecare văpaie. Dar radio—telegrafistul nu vedea nimic din acea faţă. Pentru el rămînea de nepătruns tot ceea ce se strîngea, ca sentimente, acolo, să înfrunte o furtună : acea încruntare a chipului, acea voinţă, acea mînie ; tot ce se schimba esenţial între acel chip palid şi acele scurte luciri de acolo, de jos.

Ghicea totuşi puterea ce sta concentrată în nemişcarea acelei umbre şi o îndrăgea. Ea îl mîna fără îndoială către furtună, dar îl şi ocrotea.

Cu siguranţă că mîinile acestea strînse pe comenzi apăsau deja pe vijelie, ca—n ceafa unei vite, dar umerii plini de forţă rămîneau nemişcaţi şi se simţea acolo într—înşii o rezervă adîncă.

Radio—telegrafistul gîndea că, la urma urmelor, pilotul era răspunzător. Şi acum, dus la galop în

spatele călăreţului spre acest incendiu, gusta ceea ce forma aceea întunecată exprima, în faţa lui, sub aspectul materiei şi al greutăţii, ceea ce exprima sub aspectul duratei.

La stînga se lumină un nou cămin, slab ca un far ce pîlpîie.

Radio—telegrafistul schiţă un gest, să atingă umărul lui Fabien, să—l prevină, dar îl văzu întorcîndu—şi uşor capul şi înfruntînd, ochi în ochi, cîteva clipe, noul duşman, pentru ca apoi să—şi reia încet poziţia de la început. Şi iar nu mai rămîneau decît umerii aceia nemişcaţi şi decît ceafa aceea sprijinită de scaunul de piele.

CAPITOL VIII

Rivière ieşise să se plimbe puţin şi ca să mai uite de indispoziţia ce—ncepea iarăşi să—l cuprindă, şi el — care nu trăia de fapt decît pentru acţiune, pentru o acţiune dramatică — simţea acum, destul de ciudat, cum drama se deplasează şi devine personală. Reflectă că micii—burghezi ai orăşelelor duc în jurul chioşcurilor cu muzică o viaţă în aparenţă liniştită, dar uneori plină şi ea de drame : boala, dragostea, doliurile, şi că poate... Propria lui durere îl învăţa multe lucruri : „Asta deschide anumite ferestre", gîndi.

Apoi, către ora unsprezece seara, respirînd mai uşor, se îndreptă spre birou. El îşi croia încet drum cu umerii printre mulţimea care stătea în faţa intrării cinematografelor. Îşi ridică ochii spre stelele care luceau deasupra străzii strîmte, aproape şterse de reclamele luminoase şi gîndi : „în seara asta, cu cei doi curieri ai mei în zbor, sînt răspunzător de un cer întreg. Steaua asta e un semnal ce mă caută prin această mulţime şi care mă găseşte : iată pentru ce mă simt puţin cam străin, cam singuratic."

Îi veni în minte o frază muzicală : cîteva note ale unei sonate pe care o ascultase ieri împreună cu nişte prieteni. Dar care nu înţeleseseră nimic din ea : „Arta asta ne plictiseşte şi te plictiseşte şi pe dumneata, numai că dumneata nu vrei să recunoşti."

Ca şi astă—seară, se simţise singuratic, dar descoperise de îndată plinătatea unei astfel de solitudini. Mesajul muzicii aceleia venea dintre toţi acei oameni oarecari spre el şi numai spre el, cu gingăşia unui secret. La fel şi cu semnalul de acum al stelei. I se vorbea, de peste atîţia umeri, un limbaj pe care—l înţelegea doar el singur.

Pe trotuar lumea îl împingea încoace şi—ncolo ; şi el mai gîndi : „N—o să mă supăr. Sînt asemenea părintelui unui copil bolnav, care merge prin mulţime cu paşi mărunţi. Duce în sine marea linişte a căminului său."

Îşi ridică ochii spre feţele oamenilor. Căuta să—i recunoască pe aceia dintr—înşii care—şi purtau cu paşi mărunţi descoperirea sau dragostea şi zăbovi cu mintea la singurătatea paznicilor de faruri.

Liniştea birourilor îi plăcu. Le traversă unul după altul, încet, iar paşii îi răsunau solitari. Maşinile de scris se odihneau sub huse. Cu dosarele rînduite înăuntru, stăteau închise dulapurile cele mari. Zece ani de experienţă şi de muncă. I se păru că vizitează beciurile unei bănci; acolo unde zac bogăţiile. Cugeta că fiecare din aceste registre are adunat în el ceva mult mai preţios decît aurul : o forţă vie. O forţă vie dar adormită, asemeni aurului din bănci.

Undeva îl va întîlni pe singurul secretar de veghe. Un om lucra undeva, pentru ca viaţa să fie continuă, pentru ca voinţa să fie continuă, şi astfel, din escală în escală, să n—ajungă să se rupă niciodată lanţul de la Toulouse la Buenos Aires.

„Omul acela nu—şi cunoaşte măreţia."

Undeva hăt—aiurea curierii dădeau lupta. Zborul de noapte era acum ca o boală : trebuia să—l veghezi. Trebuia să—i ajuţi pe oamenii aceştia care, cu mîinile şi cu genunchii, înfruntau acum întunericul piept la piept şi care nu mai cunoşteau, nu mai cunoşteau nimic altceva decît nişte lucruri mişcătoare, invizibile, şi din care trebuia să ieşi ca dintr—o mare, doar prin forţa braţelor oarbe. Ce mărturii teribile uneori : „Mi—am luminat mîinile ca să le pot vedea..."

Catifea a mîinilor ce nu apare decît în această baie roşie de fotograf. Atîta cît mai rămîne din toată lumea şi atîta cît trebuie salvat.

Rivière împinse uşa biroului întreprinderii. O singură lampă aprinsă crea într—un colţ o pată de lumină. Doar ţăcănitul unei maşini de scris dădea un sens liniştii aceleia, fără să o împlinească însă. Cîteodată zbîrnîia soneria telefonului ; şi atunci secretarul de gardă se ridica şi mergea spre acel apel repetat, încăpăţînat, trist. Secretarul de gardă ridica receptorul şi panica nevăzută se potolea ; era o conversaţie foarte delicată într—un ungher de întuneric. Apoi, netulburat, omul revenea la biroul lui, cu faţa perdeluită de singurătate şi de somn, pecetluind o taină de nedezlegat. Ce ameninţare nu aduce oare un apel care vine din noaptea de afară, atunci cînd doi curieri sînt în curs de zbor ? Rivière se gîndea la telegramele ce ajung la familiile adunate în preajma lămpilor seara, apoi la nenorocirea care, timp de cîteva clipe lungi ca veşnicia aproape, rămîne o taină săpată pe chipul tatălui. O undă întîi fără putere, atît de departe de strigătul trimis, şi—atît de calmă. Îi auzea de fiecare dată ecoul slab vibrînd în acea sonerie discretă. Şi, de fiecare dată, mişcările omului — pe care singurătatea îl făcea lent ca pe—un înotător între două ape, revenind din întuneric spre lampa lui, ca un om care după ce s—a scufundat iese la suprafaţă — îi apăreau pline de taine.

—Lasă. Mă duc eu.

Rivière ridică receptorul şi primi din plin zbîrnîitorul lumii freamăt.

—Aici Rivière.

Un vuiet slab, apoi o voce.

—Vă trec postul de radio.

Un nou vuiet, al fişelor în tablou, apoi o altă voce :

—Aici postul de radio. Vă comunicăm telegramele.

Rivière le nota şi da din cap :

—Bine... Bine...

Nimic important. Mesaje obişnuite de serviciu. Rio de Janeiro cerea o informaţie. Montevideo vorbea de starea timpului, şi Mendoza de material. Erau familiarele zgomote ale casei.

—Şi curierii ?

—Timpul e vijelios. Nu auzim avioanele.

—Bine.

Rivière se gîndea că aici noaptea era curată şi stelele luminoase, dar iată că radio—telegrafiştii descopereau într—însa suflul unor îndepărtate furtuni.

—Pe curînd.

Rivière se ridică şi secretarul se apropie de el :

—Notele de serviciu pentru semnat, domnule...

—Bine.

Rivière îşi descoperea o mare prietenie pentru omul acesta, pe care—l copleşea ca şi pe el greutatea nopţii. „Un camarad de luptă", se gîndea. Nu va şti, de bună seamă, niciodată cît de mult ne uneşte veghea aceasta.

CAPITOL IX

Ajungînd în biroul său personal cu un teanc de hîrtii în mîini, Rivière resimţi acea vie durere în partea dreaptă, care—l tot chinuia de vreo cîteva săptămîni.

„Nu—i bine..."

Se sprijini o clipă de perete : „E ridicol".

Apoi ajunse la fotoliu.

Se simţea o dată mai mult înlănţuit ca un leu bătrîn şi—l năpădi o mare tristeţe.

„Atîta zbucium ca să ajung aici ! Am cincizeci de ani ; cincizeci de ani — în care mi—am împlinit viaţa, m—am format, am luptat, am schimbat cursul evenimentelor, şi poftim, ce mă preocupă acum şi ce pune pe de—a—ntregul stăpînire pe mine şi devine mai important decît orice pe lume... E ridicol."

Aşteptă, se şterse puţin de sudoare şi, după ce se ostoi, se apucă de lucru.

Răsfoia încet notele.

„Am constatat că la Buenos Aires, în timpul demontării motorului 301... aplicăm o sancţiune gravă responsabilului."

Semnă.

„Escala din Florianopolis nerespectînd instrucţiunile..." Semnă.

„Mutăm disciplinar pe şeful aerogării, Richard, care..." Semnă.

Apoi — dat fiind că durerea dintr—o parte, amorţită, dar prezentă într—însul şi nouă ca un nou sens al vieţii, îl obliga să se gîndească la sineşi — deveni aproape amar.

„Sînt drept sau nedrept ? Nu ştiu. Dacă lovesc, apoi panele scad. Responsabilul nu e omul, ci altceva, un fel de putere nedesluşită pe care n—o putem atinge niciodată, dacă nu atingem lumea toată. Dacă aş fi foarte drept, un zbor de noapte ar fi de fiecare dată un risc de moarte."

Îl apucă un fel de lehamite la gîndul că trasase cu atîta asprime drumul acesta. Se gîndi că mila e bună. Şi răsfoi mai departe notele, absorbit de visul lui."

„...cît despre Roblet, începînd de azi, el nu mai face parte din personalul nostru."

Îi veni în minte bătrînul cumsecade şi conversaţia din seara aceea :

—Un exemplu, ce vrei, e un exemplu.

—Dar domnule... dar domnule... O dată, o singură dată, gîndiţi—vă ! şi am lucrat o viaţă întreagă !

—E nevoie de un exemplu.

—Dar domnule !... Priviţi, domnule ! Apărură atunci portofelul acela uzat şi acea foaie veche de ziar în care se vedea Roblet tînăr fotografiat, în picioare, lîngă un avion.

Rivière vedea mîinile bătrîne tremurînd pe imaginea acelei glorii naive.

—Asta—i din 1910, domnule... Eu am făcut aici montajul primului avion din Argentina ! Aviaţia de la 1910... Domnule, asta înseamnă douăzeci de ani ! Atunci, cum puteţi spune... Şi tinerii, domnule, ce vor mai rîde la atelier !... Or să rîdă c—o poftă !

—Asta mi—e totuna.

—Şi copiii mei, domnule, am copii !

—Ţi—am spus : îţi ofer un loc de lucrător.

—Dar demnitatea mea, domnule, demnitatea mea ! Vedeţi, domnule, douăzeci de ani de aviaţie, un muncitor bătrîn ca mine...

—De lucrător.

—Refuz, domnule, refuz !

Şi mîinile bătrîne tremurau, iar Rivière întorsese ochii de la acea piele zdrenţuită, bătătorită şi frumoasă.

—De lucrător.

—Nu, domnule, nu... vreau să vă mai spun...

—Poţi pleca.

Rivière gîndi : „Nu pe el l—am concediat aşa, brutal, ci răul de care nu era responsabil poate, dar care trecea prin el".

„Căci evenimentelor le poruncim, gîndi Rivière, şi ele ascultă, şi pe ele le creăm. Iar oamenii sînt nişte biete lucruri, şi—i creăm şi pe ei. Ori îi îndepărtăm, atunci cînd răul trece printr—înşii."

—Vreau să vă mai spun...

Ce mai voia să spună bietul bătrîn ? Că i se răpeau vechile—i bucurii ? Că iubea sunetul sculelor pe oţelul avioanelor, că avea să—i văduvească viaţa de o mare poezie şi apoi... că trebuie totuşi să trăiască?

„Sînt foarte obosit", gîndi Rivière. Febra urca în el, mîngîietoare. Bătea ,cu degetele în foaia de hîrtie şi gîndea : „Chipul acestui bătrîn tovarăş mi—era drag..." Şi Rivière îi revazu în gînd mîinile. Se gîndi la mişcarea slabă pe care ele o schiţau ca să sa împreuneze. Ar fi fost de—ajuns să spună : „Bine. Bine. Rămîi." Rivière îşi închipuia revărsarea de bucurie care ar fi cuprins atunci acele bătrîne mîini. Şi acea bucurie pe care o exprimau, adică ar fi exprimat—o, nu faţa, ci mîinile acelea bătrîne de muncitor, i se păru a fi lucrul cel mai frumos de pe lume. „Să rup nota ?" Şi familia bătrînului, şi întoarcerea lui seara, şi apoi acel gram de orgoliu modest :

—Ei, te menţine ?

—I—auzi colo ! Păi doar eu am făcut montajul primului avion în Argentina !

Şi tinerii n—ar mai fi rîs, şi prestigiul recucerit al bătrînului...

”Rup ?”

Sună telefonul şi Rivière ridică.

Un timp lung, apoi acea rezonanţă, acea adîncime pe care vîntul şi spaţiul o dădeau vocilor omeneşti. În sfîrşit, cineva vorbi :

—Aici terenul. Cine—i acolo ?

—Rivière.

—Domnule director, 650 e pe pistă.

—Bine.

—În fine, totu—i gata, dar a trebuit în ultima clipă să refacem circuitul electric, legăturile erau defectuoase.

—Bine. Cine a montat circuitul ?

—Vom verifica. Dacă permiteţi, o să luăm măsuri de sancţionare : o pană la lumina de bord ar putea fi ceva grav !

—Bineînţeles.

Rivière gîndi : „Dacă nu smulgi răul cînd dai peste el, oriunde ar fi, atunci survin pene de lumină : e o crimă să—l treci cu vederea cînd el singur îşi descoperă din întîmplare instrumentele : Roblet va pleca."

Secretarul — care n—a văzut nimic — bate într—una la maşină.

—Ce faci ?

—Contabilitatea chenzinei.

—De ce nu—i gata ?

—Eu...

—O să vedem.

„E curios cum evenimentele se ridică deasupra, şi cum iese în evidenţă o mare forţă ascunsă, la fel cu aceea care înalţă fruntea pădurilor virgine şi care creşte, care forţează, care ţîşneşte de pretutindeni în jurul marilor opere." Rivière se gîndea la acele temple pe care nişte liane tare mărunte le fac să se prăbuşească.

„O operă mare...”

Se gîndi apoi, ca să se liniştească : „Îi iubesc pe toţi oamenii ăştia, dar nu contra lor mă străduiesc crîncen. Ci doar împotriva a ceea ce trece prin ei..."

Inima—i bătea cu repezi zvîcniri, ce—l făceau să sufere.

„Nu ştiu dacă e bine ceea ce am făcut. Nu cunosc valoarea exactă a vieţii omeneşti, nici pe—a dreptăţii, nici pe—a amărăciunii. Şi nu ştiu exact nici cît valorează bucuria unui om. Nici preţul unei mîini care tremură, nici mila, nici blîndeţea..."

Visă :

„Viaţa e atît de contradictorie încît în ea te descurci cum poţi... Dar să durezi, să creezi, să—ţi transformi trupul cel pieritor..."

Rivière reflectă, apoi sună.

—Telefonează pilotului de la curierul pentru Europa. Să vină să mă vadă înainte de—a pleca, îşi spunea:

„Nu trebuie ca el să facă degeaba o cale—ntoarsă. Dacă nu—mi scutur bine oamenii, noaptea i—ar nelinişti într—una."

CAPITOL X

Trezită de telefon, nevasta pilotului îşi privi soţul şi gîndi :
—Îl mai las să doarmă puţin.
Admira pieptul gol şi bine făcut, ce parcă semăna cu o frumoasă corabie.
El se odihnea în acest pat liniştit, ca într—un port, şi, pentru ca nimic să nu—i tulbure somnul, ea mîngîia cu degetul această cută, această umbră, acest talaz, răspîndea liniştea peste acest pat, aşa precum marea e potolită de—un deget divin.
Apoi se ridică, deschise fereastra şi primi vîntul în faţă. Camera domina oraşul Buenos Aires.
O casă vecină, unde se dansa, răspîndea nişte melodii pe care le aducea vîntul, căci era ora plăcerilor şi a odihnei. Oraşul îşi strîngea oamenii în cele o sută de mii de fortăreţe ale sale : totul era calm şi sigur; dar acestei femei i se părea că în curînd se va striga : „La arme !" şi că doar un singur bărbat se va duce : al ei. El încă se odihnea, dar repaosul lui era repaosul teribil al rezervelor care vor intra în linia întîia. Oraşul acesta adormit nu—l ocrotea : luminile lui îi vor părea zadarnice atunci cînd se va ridica, zeu tînăr, din cenuşile lor. îi privea braţele vînjoase, care peste o oră vor ţine în puterea lor soarta curierului pentru Europa, braţe răspunzătoare de ceva atît de vast, cum ar fi soarta unui oraş. Şi femeia a fost tulburată. Omul acesta, în mijlocul acestor milioane de oameni, era singurul pregătit pentru o astfel de stranie jertfă. Simţi o amărăciune. Căci se rupea de asemenea şi de căldura ei. Îl hrănise, îl păzise şi îl mîngîiase nu pentru ea, ci pentru această noapte care i—l va lua, pentru lupte, pentru spaime, pentru victorii despre care ea n—o să ştie nimic. Mîinile astea drăgăstoase nu erau decît îmblînzite, iar adevăratele lor trude erau ascunse în taine. Cunoştea zîmbetele acestui om şi atenţiile lui de amant, dar nu—i ştia, în vîrtej de furtună, furiile dumnezeieşti. Îl împovăra cu lanţuri calde : de muzică, de dragoste, de flori, dar, în momentul fiecărei plecări, aceste legături — fără ca el să dea măcar impresia că încearcă vreo părere de rău — cădeau. Bărbatul deschise ochii.
—Cît e ceasul ?
—Miezul nopţii.
—Cum e timpul ?
—Nu ştiu...
Se dădu jos din pat. Se duse încet spre fereastră, întinzîndu—se.
—N—o să—mi fie prea frig. Care—i direcţia vîntului ?
—De unde vrei să ştiu eu ?... Se aplecă :
—Sud. E foarte bine. Aşa o să ţină cel puţin pînă în Brazilia.
Băgă de seamă luna şi se simţi bogat. Apoi coborî ochii spre oraş.
Nu—l găsi nici plăcut, nici luminos, nici cald. Vedea cum i se scurge deja nisipul zadarnic al luminilor.
—La ce te gîndeşti ?
Se gîndea la eventuala ceaţă dinspre Porto Allegre.
—Am tactica mea. Ştiu pe unde s—o iau.
Se apleca într—una. Respira din străfunduri, ca înainte de—a se azvîrli, gol, în mare.
—Nici măcar nu eşti trist... Şi pentru cîte zile te duci ?
Opt, zece zile. Nu ştia nici el. Trist, nu ; de re ? Cîmpiile, oraşele, munţii... I se părea că pleacă liber ca să le cucerească. Se mai gîndea că în mai puţin de—o oră va stăpîni şi apoi o să azvîrle cît colo Buenos Aires—ul.
Zîmbi :
„Oraşul ăsta... voi fi atît de repede departe de el. E frumos să pleci noaptea. Tragi de maneta de gaze, cu faţa îndrumată spre sud, şi zece secunde mai tîrziu răstorni peisajul cu faţa spre nord. Oraşul nu mai e decît un fund de mare."
Ea se gîndea la tot ceea ce trebuie să părăseşti pentru a putea cuceri.
—Nu—ţi iubeşti căminul ?
—Ba ţin la casa mea...
Dar soţia lui îl şi vedea pe drum. Umerii ăştia largi parcă şi sprijineau cerul. Ea i—l arătă.
—Ai timp frumos, drumul ţi—e presărat cu stele.
El rîse :

—Da.

Ea—i puse mîna pe umăr şi se înfiora simţindu—i—l rece : carnea asta era oare ameninţată?...

—Eşti foarte puternic, dar vezi, fii prudent !

—Prudent, bineînţeles... Şi rîse iar.

Apoi se—mbrăcă. Pentru această sărbătoare căuta stofele cele mai aspre, hainele de piele cele mai grele, îmbrăcîndu—se ca un ţăran. Şi cu cît devenea mai greoi, cu atît ea îl admira mai mult. Îi strîngea singură cureaua, îi trăgea cizmele.

—Cizmele astea mă supără.

—Uite—le atunci pe celelalte.

—Caută—mi un şnur pentru lampa portativă. Ea îl privea. Cu mîna ei îi potrivea pînă şi ultimul amănunt al armurii : totul cădea perfect

—Eşti foarte frumos, îl văzu că se piaptănă cu grijă.

—Pentru stele ?

—Ca să nu mă simt bătrîn.

—Sînt geloasă...

El rîse şi o sărută, strîngînd—o la pieptul hainelor lui apăsătoare. Apoi, cu braţele întinse, o ridică, aşa cum ai ridica o fetiţă, şi, rîzînd mereu, o culcă :

—Acum dormi !

Şi închizînd uşa în urmă, făcu în stradă, în mijlocul necunoscutului norod al nopţii, primul pas al cuceririi sale.

Ea rămînea pe loc. Privea, tristă, florile, cărţile, atmosfera aceea plăcută, care pentru el nu mai era acum decît un fund de mare.

CAPITOL XI

Rivière îl întîmpină :

—La ultima cursă mi—ai făcut o poznă. Ai făcut stînga—mprejur, deşi datele meteo erau bune : ai fi putut trece. Ţi—a fost frică ?

Surprins, pilotul tace. îşi freacă mîinile încet, una de alta. Apoi, ridicîndu—şi capul, îl priveşte pe Rivière drept în faţă :

—Da.

Lui Rivière îi e milă în sinea lui de acest băiat atît de curajos, căruia i—a fost frică. Pilotul încearcă să se scuze.

—Nu mai vedeam nimic. Desigur, mai departe... poate... TFF zicea... Dar lampa de bord slăbise şi nu—mi mai vedeam mîinile. Am vrut să aprind lampa de poziţie, să văd cel puţin aripa : n—am văzut nimic. Mă simţeam ca în fundul unei gropi adînci din care cu greu mai poţi ieşi. Atunci a început şi motorul să vibreze.

—Nu.

—Nu?

—Nu. De atunci l—am examinat. Şi merge perfect. Dar totdeauna ai impresia că un motor vibrează în clipa cînd ţi—e frică.

—Dar cui nu i—ar fi fost frică ! Munţii mă apăsau. Cînd am vrut să iau înălţime, am întîlnit nişte curenţi puternici. Ştiţi cum e cînd nu vezi nimic... şi curenţii... în loc să urc, am pierdut o sută de metri. Nu mai vedeam nici giroscopul, nici măcar manometrele. îmi făcea impresia că regimul motorului scade, că se încălzeşte, că presiunea uleiului slăbeşte... Şi astea toate în beznă, ca o boală. Am fost tare fericit cînd am văzuţi un oraş luminat.

—Ai prea multă imaginaţie. Du—te. Şi pilotul iese.

Rivière se—nfundă în fotoliul lui şi—şi plimbă mîna prin părul cărunt.

„E cel mai curajos dintre toţi oamenii mei. Ceea ce a reuşit el în seara aia e foarte frumos, dar trebuie să—l izbăvesc de frică..."

Apoi, deoarece îl ispitea din nou slăbiciunea :

„Ca să te faci iubit, e suficient să compătimeşti. Eu nu compătimesc de loc sau măcar ascund c—o fac. Totuşi mi—ar plăcea să fiu înconjurat de prietenia şi de căldura oamenilor. Un medic le întîlneşte în meseria lui. Dar eu servesc evenimentelor. Eu trebuie să făuresc oamenii pentru ca să le fie de folos. Cît de bine o simt, această lege neclară, seara, în biroul meu, în faţa foilor de drum. Dacă voinţa mea slăbeşte, dacă las evenimentele bine determinate să—şi urmeze cursul, atunci, în chip misterios, se nasc şi incidentele. Ca şi cînd doar simpla mea voinţă ar împiedica avionul să se rupă în zbor, sau furtuna să întîrzie curierul din drum. Sînt uneori surprins de puterea mea." Şi reflectă mai departe :

„Dar poate că e limpede. Aşa şi cu continua luptă a grădinarului faţă de peluza lui. Doar greutatea mîinii sale împinge îndărăt, în pămîntul care necurmat o zămisleşte, pădurea primitivă."

Şi cugetă la pilot:

„Îl izbăvesc de frică. Eu nu—l atacam pe el, ci prin el atacam acea rezistenţă care paralizează oamenii în faţa necunoscutului. Dacă—i dau ascultare, dacă—l compătimesc, dacă—i iau în serios aventura, va crede pe drept cuvînt că se întoarce dintr—o ţară de mistere, ori tocmai de mister ne este frică. Trebuie ca oamenii să coboare în acest puţ întunecos, şi revenind, să spună că n—au întîlnit nimic. Trebuie ca omul acesta să coboare în cel mai adînc miez al nopţii, în tot adîncul ei, şi chiar şi fără lampa asta mică de miner, care şi—aşa tot nu luminează decît mîinile şi aripa, dar care dă la o parte cu o lungime de braţ necunoscutul."

Totuşi, în această luptă, Rivière şi piloţii lui erau legaţi în sinea lor de o fraternitate tăcută. Erau oamenii unei aceleiaşi tagme, încercînd împreună aceeaşi dorinţă de a învinge. Şi Rivière îşi aminteşte de alte lupte pe care le—a dus cîndva pentru cucerirea nopţii.

Cercurilor oficiale le era teamă, ca de o junglă neexplorată, de acest întunecos teritoriu. A lansa un echipaj cu două sute de kilometri pe oră împotriva furtunilor şi ceţurilor şi obstacolelor materiale, pe care noaptea le are într—însa fără să le arate, li se părea o aventură îngăduită numai aviaţiei militare : părăseşti un teren pe—o noapte senină, bombardezi şi revii pe acelaşi teren. Dar serviciile regulate vor da greş noaptea. „Pentru noi — a replicat Rivière — e o problemă de viaţă sau de moarte, căci noi

pierdem în fiecare noapte avansul cîştigat peste zi asupra căilor erate şi vapoarelor."

Rivière a ascultat plictisit cum se vorbea de bilanţuri, de asigurări şi mai ales de opinia publică. „Opinia publică o conduci..." riposta el ! Şi gîndea : „Ce de timp pierdut ! E ceva... ceva care trece înainte de toate astea. Ceea ce e viu răstoarnă totul spre a trăi şi creează, ca să trăiască, propriile sale legi. E irezistibil !" Rivière nu ştia nici cînd, nici cum va începe aviaţia comercială zborurile de noapte, dar trebuia să se pregătească soluţia asta inevitabilă.

Îşi aminteşte de mese verzi, în faţa cărora ascultase cu bărbia—n pumni atîtea obiecţii, cu un ciudat sentiment de forţă. I se păreau zadarnice şi condamnate dinainte de către viaţă. îşi simţea propria—i forţă strînsă într—însul ca o greutate. „Argumentele mele sînt hotărîtoare şi voi învinge, gîndea Rivière. E de altfel cursul firesc al evenimentelor." Cînd i s—au cerut soluţii perfecte, care să îndepărteze toate riscurile : „Experienţa va dezvălui legile — a răspuns — cunoaşterea legilor nu precede niciodată experienţa."

Şi după un an întreg de luptă, Rivière învinsese. Unii spuneau : „din cauza credinţei lui", alţii : „din pricina tenacităţii şi a puterii sale de urs dezlănţuit", dar, după el, era mai simplu : învinsese pentru că pedala în direcţia cea bună.

O, dar cîte precauţii la început I Avioanele nu plecau decît cu o oră înainte de zori şi nu aterizau decît cel mult la o oră după apusul soarelui. Şi doar cînd Rivière se socoti mai sigur de experienţa sa, abia atunci îndrăzni să—şi împingă în adîncurile nopţii curierii. Abia urmat, aproape dezaprobat, el ducea acum o lupta solitară.

Rivière sună pentru a cunoaşte ultimele mesaje ale avioanelor aflate în zbor.

CAPITOL XII

În acest timp, curierul din Patagonia ataca furtuna, şi Fabien renunţa să o ocolească. O socotea prea întinsă, deoarece linia fulgerelor se înfunda spre interiorul ţării şi scotea la iveală fortăreţe de nori. Va încerca să treacă pe dedesubt şi, dacă lucrurile vor merge rău, se va hotărî să bată cale întoarsă.

Citi înălţimea : o mie şapte sute de metri. Apăsă cu palmele pe comenzi, pentru a începe s—o reducă. Motorul vibra foarte tare şi avionul se zgudui. Fabien corectă din cap unghiul de coborîre, apoi, pe hartă, verifică înălţimea colinelor : cinci sute de metri. Pentru a—şi păstra libertatea de acţiune, va zbura la şapte sute de metri.

Îşi sacrifica înălţimea cum ţi—ai juca la cărţi averea.

O rafală coborî avionul care dîrdîia şi mai tare. Fabien se simţea ameninţat de avalanşe invizibile. Se închipui făcînd cale întoarsă şi dădea iar peste o sută de mii de stele, dar nu viră nici cu un grad.

Fabien îşi calcula sorţii : era vorba, probabil, de—o furtună locală, pentru că escala următoare — Trelew — semnala un cer acoperit doar pe trei sferturi. Era vorba să stea numai douăzeci de minute în acest beton negru. Şi totuşi, pilotul era neliniştit. Aplecat pe stînga împotriva maselor de vînt, încerca să recunoască luminile confuze care circulă chiar şi în nopţile cele mai opace. Dar nu mai erau măcar lumini. Ci doar schimbări de densitate în desimea beznelor. Sau poate numai o oboseală a ochilor.

Desfăcu un bilet primit de la radio—telegrafist :

—Unde sîntem ?

Fabien ar fi dat orice s—o ştie. Răspunse :

—Nu ştiu. Traversăm o furtună, cu busola.

Se aplecă iar. Era stingherit de flacăra eşapamentului, agăţată de motor ca un buchet de foc, şi atît de palidă încît lumina lunii ar fi acoperit—o, dar care acum, în acest neant, absorbea toată lumea celor văzute. O privi. Era strîns împletită de vînt, ca flacăra unei torţe.

La fiecare treizeci de secunde, Fabien îşi vîra capul în carlingă spre a verifica giroscopul şi compasul. Nu mai îndrăznea să aprindă slabele lămpi roşii care—l orbeau pentru multă vreme, însă toate instrumentele cu cifre de radium dădeau o lumină pală că de astre. Acolo, în mijlocul acelor şi cifrelor, pilotul încerca o siguranţă înşelătoare : cea din cabina unui vapor peste care gonesc valurile. Noaptea şi tot ce aducea ea — stînci, epave, coline — curgea la fel împotriva avionului, cu aceeaşi uluitoare fatalitate.

„Unde sîntem ?" întrebă din nou operatorul. Fabien ieşea iar la suprafaţă şi relua veghea—i teribilă, proptit pe partea stîngă. Nu mai ştia cît timp şi cîte eforturi îi vor trebui să iasă din acele întunecoase încleştări. Aproape că se îndoia că va mai scăpa cîndva, deoarece îşi juca viaţa pe această fiţuică de hîrtie murdară şi mototolită, pe care o desfăcuse şi o citise de o mie de ori, spre a—şi hrăni speranţa : „Trelew: cer acoperit pe trei sferturi, vînt slab dinspre vest". Dacă Trelew era pe trei sferturi acoperit, atunci îi vor zări luminile prin norii destrămaţi. Afară doar de cazul în care...

Slaba lumină promisă mai departe îl obliga să continue ; totuşi, deoarece se îndoia, mîzgăli pentru radio—telegrafist : „Nu ştiu dacă voi putea trece. Află—mi dacă în spate e tot frumos". Răspunsul îl consterna :

„Commodoro semnalează : întoarcere imposibilă. Furtună."

Începea să ghicească ofensiva neobişnuită care, pornind de la Cordilierii Anzilor, se lăsa în jos către mare. Ciclonul va devasta oraşele, înainte ca el să lei poată atinge.

—Întreabă ce timp e la San Antonio.

—San Antonio a răspuns : „Se ridică vînt din vest şi furtună la vest. Cerul patru sferturi acoperit." San Antonio aude foarte rău din cauza paraziţilor. De altfel, şi eu aud rău. Cred că o să fiu obligat să cobor imediat antena, din pricina descărcărilor. Vă întoarceţi ? Ce—aveţi de gînd ?

—Dă—mi pace. Cere timpul din Bahia Blanca.

—Bahia Blanca a răspuns : „Prevedem, pînă—n douăzeci de minute, furtună puternică din vest pe Bahta Blanca".

—Cere timpul din Trelew.

—Trelew a răspuns : „Uragan cu treizeci de metri pe secundă din vest şi rafale de ploaie".

—Comunică la Buenos Aires : „Sîntem blocaţi din toate părţile, furtuna se desfăşoară pe o mie de kilometri, nu mai vedem nimic. Ce trebuie să facem ?"

Pentru pilot, noaptea asta era fără margini, pentru că nu ducea către nici un port (păreau toate inaccesibile) şi nici către zori : benzina se va termina într—o oră şi patruzeci de minute. Căci vor fi obligaţi, mai devreme sau mai tîrziu, să se cufunde ca orbii în această beznă.

O, de—ar fi putut apuca zorile...

Fabien se gîndea la zori ca la o plajă de nisip aurit pe care ar fi eşuat în urma încercărilor acestei grele nopţi. Sub avionul ameninţat, ar fi răsărit ţărmul cîmpiilor. Liniştit, pămîntul şi—ar fi adus fermele adormite şi turmele şi colinele. Toate epavele care acum se rostogoleau în beznă ar fi devenit nevătămătoare. De—ar putea, cum ar mai înota către ziuă !

Se gîndi că e împresurat. Totul avea să se rezolve, în bine sau în rău, în această beznă.

Aşa e. A avut impresia de vreo cîteva ori, cînd se apropia de zi, că intră în convalescenţă.

Dar la ce bun să—ţi pironeşti ochii pe est, unde hălăduia soarele : era între ei o noapte aşa de adîncă încît n—or s—o poată escalada nicidecum.

CAPITOL XIII

—Curierul din Asuncion merge bine. Va sosi către ora două. Prevedem însă o întîrziere mare a curierului din Patagonia, care pare să aibă greutăţi.
—Bine, domnule Rivière.
—E posibil să nu—l mai aşteptăm pentru a da ordin de decolare avionului pentru Europa : imediat după sosirea celui din Asuncion să ne cereţi instrucţiuni. Fiţi pregătiţi.

Rivière recitea acum telegramele de protecţie a escalelor din nord. Ele deschideau perspectiva unui drum cu lună pentru curierul Europei : „Cer senin, lună plină, fără vînt". Munţii Braziliei, clar conturaţi pe fondul luminal al cerului, îşi aruncau drept, în vîltorile de argint ale mării, deasa lor coamă de păduri negre. Aceste păduri peste care, fără să le coloreze, plouă necontenit razele de lună. Şi tot negre ca nişte epave erau în mare şi insulele. Iar pe întreg lungul drumului, aceeaşi nesecată lună : o fîntînă de lumină.

Dacă Rivière ar ordona plecarea, echipajul curierului pentru Europa ar intra într—o lume molcomă, ce—ar străluci îmbietor de—a lungul nopţii întregi. O lume în care nimic n—ar ameninţa echilibrul maselor de umbră şi de lumină. Şi în care nu s—ar strecura nici chiar mîngîierea acelor vînturi nevinovate, care numai dacă se răcoresc puţin pot să întoarcă pe dos un cer întreg în cîteva ore.

Dar el şovăia în faţa strălucirii acesteia, ca un prospector în faţa unor ţinuturi de aur interzise. Evenimentele din sud arătau că greşeşte Rivière, singurul apărător al zborurilor de noapte. Adversarii lui ar ieşi, dintr—un dezastru al său în Patagonia, cu o poziţie morală atît de puternică încît poate chiar şi încrederea lui Rivière ar rămîne, începînd din acea clipă, neputincioasă ; căci încrederea lui Rivière nu era zdruncinată : o fisură în opera lui îngăduise drama, dar drama arăta doar fisura şi atît, nedovedind nimic altceva. „Poate ca sînt necesare posturi de observaţie în vest... O să vedem." Se mai gîndea : „Am aceleaşi temeinice argumente ca să insist, ba chiar o pricină mai puţin de eventuale accidente e însăşi aceea care s—a arătat". Căci înfrîngerile îi întăresc pe cei tari. Din nenorocire, împotriva oamenilor se joacă un joc în care contează prea puţin sensul real al lucrurilor. Se cîştigă sau se pierde după aparenţe, se marchează nişte nenorocite de puncte. Şi te trezeşti deodată legat fedeleş doar de—o aparenţă de înfrîngere. Rivière sună.
—Bahia Blanca tot nu ne comunică nimic prin TFF ?
—Nu.
—Cheamă—mi escala la telefon. Cinci minute mai tîrziu, se informa :
—De ce nu ne transmiteţi nimic ?
—Nu auzim curierul.
—Tace ?
—Nu ştim. Prea multe furtuni. Chiar dacă ar transmite, nu l—am auzi.
—Trelew aude ?
—Pe Trelew nu—l auzim noi.
—Telefonaţi.
—Am încercat: linia e tăiată.
—Ce timp e la voi ?
—Ameninţător. Fulgere la vest şi la sud. Foarte apăsător.
—Vînt ?
—Încă slab, dar numai pentru zece minute. Fulgerele se apropie repede.

O tăcere.
—Bahia Blanca ? Auziţi ? Bun. Chemaţi peste zece minute.

Şi Rivière răsfoi telegramele escalelor din sud. Toate semnalau aceeaşi tăcere a avionului. Unele nu mai răspundeau nici chemării din Buenos Aires, şi; pe hartă, se mărea zona provinciilor amuţite, în care orăşelele pesemne că îndurau ciclonul, cu toate uşile închise şi cu fiecare casă de pe străzile lor fără lumină tot atît de ruptă de lume şi de pierdută în noapte ca o navă. Numai zorile Ie vor scăpa.

Totuşi Rivière, aplecat peste hartă, păstra încă speranţa de a descoperi un refugiu de cer senin, pentru că ceruse starea cerului prin telegrame la poliţia a peste treizeci de oraşe de provincie şi răspunsurile începuseră să sosească. Pe două mii de kilometri posturile de radio aveau ordinul — în cazul în care unul din ele prinde vreun apel al avionului — să avertizeze în următoarele treizeci de secunde Buenos Aires—ul, care urma să le comunice, pentru a—i fi transmisă lui Fabien, poziţia refugiului.

Secretarii, convocaţi pentru ora unu noaptea, se aflau iar în birourile lor. Aici au auzit un zvon misterios, că s—ar putea să fie suspendate zborurile de noapte şi că însuşi curierul pentru Europa nu ar mai decola decît la ziuă. Vorbeau pe şoptite de Fabien, de ciclon, de Rivière mai ales. Îl ghiceau acolo, aproape de tot, zdrobit puţin cîte puţin de acea dezminţire din partea naturii a temerarelor sale planuri.

Dar deodată toate vocile tăcură. Rivière îşi făcea intrarea pe uşa care da în biroul lui, înfăşurat în manta, cu pălăria mereu pe ochi, veşnic călător. Făcu un pas liniştit către şeful biroului :

—E ora unu şi zece, hîrtiile curierului pentru Europa sînt în regulă ?

—Am... am crezut...

—Dumneata nu trebuie să crezi, ci să execuţi. Se întoarse încet spre o fereastră deschisă, cu mîinile încrucişate la spate. Un secretar îl ajunse din urmă :

—Domnule director, obţinem răspunsuri puţine. Ni se semnalează că în interior sînt deja distruse multe linii telegrafice...

—Bine.

Nemişcat, Rivière privea noaptea.

Aşadar, fiecare mesaj ameninţa curierul. Fiecare oraş, atunci cînd putea să răspundă, înainte de—a i se distruge liniile, semnala drumul ciclonului, ca pe cel al unei invazii. „Vine din interior, de la Cordilieri. Mătură tot drumul către mare..”

Rivière găsea stelele prea strălucitoare şi aerul prea umed. Ce noapte ciudată ! Se tulbura deodată, apărîndu—i pete, ca pe carnea unui fruct luminos. Stelele în totalitatea lor încă mai stăpîneau cerul de peste Buenos Aires, dar asta nu era decît o oază de—o clipă. Un port de aiurea, dinafară razei de acţiune a echipajului. Noapte ameninţătoare, pe care un vînt viclean o atingea şi o putrezea. Noapte anevoie de învins.

Undeva, prin adîncurile ei, un avion era în pericol : cei de pe bord se agitau neputincioşi.

CAPITOL XIV

Nevasta lui Fabien telefona.

În noaptea fiecărei întoarceri, ea calcula drumul curierului din Patagonia : „Acum decolează de la Trelew..." Şi adormea iar. Apoi, puţin mai tîrziu : „Trebuie că se apropie de San Antonio. Şi—i vede luminile..." Atunci se scula, dădea la o parte perdelele şi cerceta cerul : „O, şi toţi norii ăştia care—l încurcă..." Uneori luna se plimba ca un păstor. Şi tînăra femeie se culca din nou, liniştită de lună şi de stele, de toate aceste mii de prezenţe din jurul soţului ei. Către ora unu ea—l simţea pe aproape. „Trebuie că nu mai e prea departe, că vede Buenos Aires—ul..." Atunci se scula iar şi—i pregătea masa, cafeaua fierbinte : „E aşa de frig acolo sus..” Ea îl primea totdeauna ca şi cînd ar fi coborît dintr—un vîrf de munte înzăpezit : „Nu ţi—e frig ?

—Nu ! — Totuşi, încălzeşte—te..." Către unu şi un sfert totul era pregătit. Atunci telefona.

În noaptea aceea, ca şi în celelalte, ea se interesă :

—A aterizat Fabien ?

Secretarul care o asculta se tulbură puţin :

—Cine întreabă ?

—Simone Fabien.

—A ! un moment...

Secretarul, neîndrăznînd să spună nimic, trecu receptorul şefului de birou.

—Cine—i acolo ?

—Simone Fabien.

—A !... ce doriţi, doamnă ?

—Soţul meu a aterizat ?

Fu o tăcere care trebuie că păru inexplicabilă, apoi i se răspunse simplu :

—Nu.

—Are întîrziere ?

—Da...

O nouă tăcere.

—Da... o întîrziere.

—Vai !...

Era un „Vai !" de carne rănită. O întîrziere nu înseamnă nimic... nu—i nimic... dar cînd se prelungeşte...

—Vai !... Şi la ce oră va fi aici ?

—La ce oră va fi aici ? Nu... Nu ştim.

Ea se lovea acum de—un zid. Nu primea decît însuşi ecoul întrebărilor sale.

—Vă rog, răspundeţi—mi ! Unde se află ?... Această inerţie o durea. Se întîmpla ceva acolo, dincolo de zid. Se hotărîră :

—A decolat de la Commodoro la ora nouăsprezece şi treizeci.

—Şi de—atunci ?

—De—atunci ?... Foarte întîrziat... Foarte întîrziat din cauza timpului rău...

—A ! Timpul rău...

Ce nedreptate, ce înşelătorie în această lună tolănită leneş acolo, deasupra Buenos Aires—ului ! Tînăra femeie îşi aminti deodată că trebuiau abia două ore ca să ajungă de la Commodoro la Trelew.

—Şi zboară de şase ore spre Trelew ! Dar vă trimite mesaje ? Ce spune ?...

—Ce ne spune ? Desigur, că pe—un asemenea timp... înţelegeţi... mesajele lui nu se aud.

—Un asemenea timp !

—Atunci, ne—am înţeles, doamnă, vă vom telefona de îndată ce vom şti ceva.

—A ! nu ştiţi nimic...

—La revedere, doamnă...

—Nu ! nu ! Vreau să vorbesc cu directorul !

—Domnul director e foarte ocupat, doamnă, e într—o şedinţă...

—A ! nu—mi pasă ! Mi—e absolut egal ! Vreau să—i vorbesc !

Şeful de birou se şterse de sudoare :

—Un moment... împinse uşa lui Rivière :
—Doamna Fabien doreşte să vă vorbească, „Iată, gîndi Rivière, iată de ce mă temeam."
Elementele efective ale dramei începeau să se arate. Se gîndi pentru început să le recuze : mamele şi nevestele nu intră în sălile de operaţie. Emoţia e de asemenea înăbuşită şi pe vapoarele în pericol. Ea nu ajută la salvarea oamenilor. Cu toate acestea acceptă :
—Dă legătura cu biroul meu.

El ascultă acea voce slabă, îndepărtată, tremurătoare şi imediat îşi dădu seama că nu va putea să—i răspundă. Ar fi fost nespus de fără rost, pentru amîndoi, să se înfrunte.
—Doamnă, vă rog, calmaţi—vă ! E atît de frecvent, în meseria noastră, să aşteptăm ştirile timp îndelungat.

Ajunsese la acea graniţă unde se punea nu numai problema unei mici nenorociri particulare, ci însăşi aceea a acţiunii. în faţa lui Rivière se posta nu soţia lui Fabien, ci un alt sens al vieţii. Rivière nu putea decît să asculte şi să compătimească acea slabă voce, acel cîntec atît de trist, dar potrivnic. Căci nici acţiunea, nici fericirea individuală nu admit o împărţeală : ele sînt în conflict. Femeia aceasta vorbea şi ea în numele unei lumi absolute şi al datoriilor şi drepturilor ei. Acelea ale unei lumini de lampă pe o masă de seară, ale unei cărni care îşi cere carnea sa, ale unei patrii de speranţe, de dragoste, de amintiri. Ea îşi cerea bunul ei şi avea dreptate. Şi el, Rivière, avea dreptate, însă el nu putea opune nimic adevărului acestei femei. îşi descoperea propriul adevăr, inexprimabil şi inuman, la lumina unei biete lămpi familiare.
—Doamnă...

Dar ea nu mai asculta. I se părea că s—a prăbuşit parcă la picioarele lui, după ce zadarnic îşi irosise de perete, încercînd reazim, mîinile—i slabe.

Un inginer îl întrebase într—o zi pe Rivière, în timp ce se aplecau peste un rănit, alături de un pod în construcţie : „Merită podul ăsta preţul unei feţe zdrobite ?" Nici unul dintre ţăranii pentru care se deschidea acel drum n—ar fi acceptat să se mutileze atît de îngrozitor acea faţă, numai pentru a se scuti de făcut un ocol graţie ce—avea să se înalţe. Şi totuşi se construiesc poduri. Inginerul mai adăugase : „Interesul general e alcătuit din interese particulare : el nu justifică nimic în plus". „Şi, cu toate astea, i—a răspuns mai tîrziu Rivière, deşi viaţa omenească c ceva de nepreţuit, noi ne comportăm totdeauna ca şi cînd ar mai fi ceva care depăşeşte în valoare viaţa omenească... Dar ce anume ?"

Şi lui Rivière, gîndindu—se la echipaj, i se strînse inima. Acţiunea, chiar aceea de a construi un pod, sfărîmă fericiri ; şi Rivière nu mai putea să nu se întrebe : „Dar în numele a ce ?"

„Oamenii ăştia, se gîndea, care poate vor dispărea, ar fi putut trăi fericiţi." El şi vedea parcă feţe aplecate în sanctuarul de aur al lămpilor de seară. „în numele cui i—am smuls eu de—acolo ?" în numele cui i—a smuls el din fericirea lor individuală ? Prima lege nu e oare aceea de a ocroti aceste fericiri ? Dar el însuşi le zdrobea. Şi totuşi, într—o bună zi, sanctuarele de aur dispar si ele, neapărat, ca nişte miraje. Bătrîneţea si moartea le distrug mai nemilos decît el însuşi. Dar poate există altceva, şi mai durabil, de salvat ; şi poate că tocmai pentru ca să salveze acea parte a omului lucrează Rivière ? Dacă nu, acţiunea nu—şi află justificare.

„Să iubeşti, să iubeşti numai, ce situaţie fără ieşire !" Rivière avu sentimentul obscur al unei îndatoriri mai mari decît aceea de a iubi. Ori poate era vorba tot de—o dragoste, dar cu totul altfel decît celelalte. îi reveni o frază : „E vorba să—i faci veşnici..." Unde citise el asta ? „Ceea ce urmăreşti în tine însuţi moare." îşi aduse aminte de un templu al zeului soarelui, la vechii incaşi din Peru. Pietrele acelea drepte aşezate pe munte. Fără ele, ce—ar fi rămas dintr—o civilizaţie puternică, ce apăsa acum, cu greutatea pietrelor sale, pe umerii omului de azi, ca o remuşcare ? „în numele cărei asprimi sau al cărei dragoste bizare, conducătorul popoarelor de odinioară, constrîngînd mulţimile să clădească pe munte acel templu, îi sili astfel să—şi clădească propria lor veşnicie ?" Rivière revăzu iar, ca prin vis, mulţimile acelor orăşele, care se plimbă seara în jurul chioşcurilor cu muzică : „Acest fel de fericire, acest jug..." gîndi el. Conducătorului de popoare de altădată, deşi nu i—a fost poate milă de suferinţa omului, i—a fost însă o imensă milă de moartea acestuia. Nu de moartea lui individuală, ci milă de speţa pe care ar şterge—o marea de nisip. Şi el punea poporul său să ridice măcar nişte pietre, pe care deşertul n—o să le îngroape.

CAPITOL XV

Această hîrtie împăturită poate că o să—l salveze : cu dinţii strînşi, Fabien o desfăcu.

„Imposibil să mă înţeleg cu Buenos Aires. Nu mai pot nici măcar să manipulez, simt scînteile pînă—n degete."

Fabien, enervat, vru să răspundă, dar cînd mîinile—i părăsiră comenzile ca să scrie, un fel de val puternic îi străbătu corpul : talazurile îl ridicau înlăuntrul celor cinci tone de metal în care era, şi—l clătinau. Renunţă la scris.

Mîinile i se crispară din nou asupra talazului, şi—l micşorară.

Fabien respira puternic. Dacă radio—telegrafistul dădea jos antena de frica furtunii, Fabien avea să—i spargă capul la sosire. Trebuia cu orice preţ să intre în legătură cu Buenos Aires, ca şi cum s—ar mai fi putut, de la o mie cinci sute de kilometri, să i se arunce un cap de funie în adîncul abisului acela. în lipsa unei lumini tremurătoare, sau a unei lămpi de han aproape de prisos, care însă ar fi dovedit pămîntul ca un far, el simţea nevoia măcar a unei voci, a uneia singure cel puţin, venite dintr—o lume care ajunsese să nu mai existe pentru dînsul. Pilotul ridică şi mişcă pumnul în dreptul luminii roşii, spre a—l face pe celălalt din spate să înţeleagă această realitate tragică, dar celălalt, aplecat peste spaţiul pustiit, cu oraşe îngropate, cu lumini moarte, nu—l văzu.

Fabien ar fi urmat toate poveţele, numai cu condiţia să—i fi fost strigate de cineva. Se gîndea : „Şi dacă mi s—ar spune să mă rotesc în cerc m—aş roti în cerc, şi dacă mi s—ar spune să merg drept spre sud..." Şi cînd te gîndeşti că pe undeva existau sălaşuri paşnice, dulci sub umbrele lungi de lună. Camarazii lui de acolo de jos le ştiau, pricepuţi ca nişte savanţi ce se află, aplecaţi deasupra hărţilor, atotputernici, la adăpostul lămpilor lor frumoase ca nişte fluturi. Dar el ce ştia înafara curenţilor şi a nopţii ce împingea împotrivă—i torentul ei negru, cu viteza unei avalanşe ! Nu era posibil să se abandoneze doi oameni în nori, printre trombe şi flăcări. Nu era posibil. I se va ordona lui Fabien : „Direcţia la două sute patruzeci de grade..." Iar el va stabili direcţia la două sute patruzeci de grade. Dar era singur.

Avu impresia că şi materia devine îndărătnică. La fiecare salt, motorul vibra atît de tare încît toată masa avionului era cuprinsă ca de—un frison de mînie. Fabien îşi sleia puterile ca să stăpînească avionul, cu capul înfundat în carlinga, în faţa orizontului giroscopic, căci în afară nu mai deosebea cerul de pămînt, pierdut ca într—o beznă în care totul era amestecat, o beznă de început de lume. Dar acele indicatoarelor de poziţie oscilau din ce în ce mai repede, deveneau greu de urmărit. Deja pilotul, înşelat de ele, se descurca anevoie, pierdea din înălţime, se afunda puţin cîte puţin în bezna aceea. Citi înălţimea: „Cinci sute de metri". Era nivelul dealurilor. Parcă le simţea valurile ameţitoare alergînd spre el. Şi înţelegea că toate masele acelea de pămînt, dintre care şi cea mai mică l—ar fi zdrobit, păreau ca smulse din ţîţînile lor, deşurubate, începînd să se învîrte bete în preajmă—i. Şi iată că porneau în jurul său un soi de dans adînc, ce—l strîngea din ce în ce mai mult.

Şi atunci s—a decis. Riscînd să capoteze, va ateriza oriunde. Iar pentru a evita cel puţin dealurile, lansă unica rachetă luminoasă de care dispunea. Racheta luă foc, descrise un arc, lumină un şes şi se stinse : era marea.

Îl fulgeră un gînd : „Pierdut. Cu toată corecţia de patruzeci de grade, sînt totuşi în derivă. E un ciclon. Unde—o fi pămîntul ?" Coti drept spre vest. Se gîndi : „Acum, fără rachetă, înseamnă moarte sigură." De altfel, tot trebuia să se întîmple într—o bună zi. Şi camaradul său de acolo din spate... „Cu siguranţă că a dat jos antena." Dar pe pilot nu—l mai înciuda asta. Dacă şi—ar ridica mîinile, viaţa amîndurora s—ar scurge din ele imediat, ca o pulbere zadarnică. Ţinea în mîinile lui atît inima vie a camaradului său cît şi pe—a sa. Şi deodată mîinile lui îl îngroziră.

În mijlocul acelor vîrtejuri în chip de lovituri de berbec, spre a—i potoli zguduiturile, s—a agăţat de volan cu toate puterile, căci de nu, ele ar, fi putut rupe cablurile de comandă. Şi se crampona tot mereu de el. Iată însă că nu—şi mai simţea de loc mîinile, amorţite de efort. Vru să—şi mişte degetele, ca să—şi dea seama că există : nu—şi dădu seama dacă fusese sau nu ascultat. Braţele i se terminau cu ceva străin: cu nişte băşici insensibile şi moi. Se gîndi : „Trebuie să—mi închipui cu tărie că strîng..." Dar dacă putea gîndul ajunge pînă la mîini — asta n—o mai ştia. Şi cum zguduiturile volanului le simţea doar în durerile umerilor, bombăni : „O să—mi scape. Or să mi se descleşteze mîinile..." Se îngrozi însă că şi—a îngăduit să rostească asemenea cuvinte, părîndu—i—se că de data asta mîinile ascultă de puterea

ascunsă a presupunerii şi se desfac încet, în beznă, spre a—l preda.

Ar fi putut să lupte încă şi să—şi încerce norocul : nu există o fatalitate exterioară. Dar există o fatalitate interioară: vine o clipă în care descoperi că eşti vulnerabil ; şi atunci erorile te îmbie ca o ameţeală.

Ori, aceea fu clipa în care, deasupra capului lui, printr—o spărtură a furtunii, ca o nadă aducătoare de moarte din fundul unei capcane, licăriră nişte stele.

Şi—a dat seama că era o cursă : vezi trei stele printr—o gaură, urci spre ele, şi după aceea nu mai poţi coborî, şi rămîi acolo să ronţăi stele...

Dar simţea atîta sete de lumină încît urcă.

CAPITOL XVI

Urca orientîndu—se mai bine printre curenţi, graţie reperelor pe care i le ofereau stelele. Magnetul lor palid îl atrăgea. Trudise atît de mult în goana după o lumină, că n—ar mai fi abandonat—o nici măcar pe cea mai ştearsă. De dragul chiar al luminii unui han, s—ar fi învîrtit pînă la moarte în jurul acestui semn de viaţă de care era flămînd. Şi iată că acum suia spre pajişti de lumină.

Se ridică, puţin cîte puţin, în spirală, în acel puţ care se deschisese deasupra lui şi se închidea repede sub el. Pe măsură ce suia, norii îşi pierdeau mîzga lor de beznă şi veneau împotrivă—i ca nişte valuri din ce în ce mai curate şi mai albe. în sfîrşit, Fabien ieşi din străfunduri.

Surpriza lui fu enormă : era o lumină care—l orbea. A trebuit, cîteva clipe, să închidă ochii. N—ar fi crezut niciodată că norii, noaptea, ar putea orbi. Dar luna plină şi toate constelaţiile din jur îi prefăceau în valuri strălucitoare.

Avionul căpătase deodată, chiar în clipa cînd ieşise la lumină, un calm ce părea de necrezut. Nu—l mai mişca nici un suflu. Ca o barcă ce trece de dig, pătrundea acum în ape adăpostite. Era prins într—un loc necunoscut din cer şi ascuns, ca golful ostroavelor fericite. Sub el, furtuna alcătuia o altă lume, groasă de trei mii de metri si străbătută de rafale, de trombe de apă şi de fulgere, dar care spre astre arăta o faţă de cristal şi de zăpadă.

Fabien avea impresia că a pătruns în nişte lumi de dincolo, stranii, pentru că totul devenea luminos : mîinile, hainele, aripile. Pentru că lumina nu cobora din astre, ci se desprindea de sub el şi dimprejurul lui, din toate acele noiane de alb mult.

Norii aceia de sub el reflectau toată neaua primită de la lună. La fel cei din dreapta şi din stînga, înalţi cît nişte turnuri. Parcă străbătea un lapte de lumină, în care se scălda echipajul. Fabien, întorcîndu—se, văzu că radio—telegrafistul îi surîdea.

—Merge mai bine ! striga el.

Dar vocea se pierdea în zgomotul zborului, numai zîmbetele lor corespondau. „Am înnebunit de tot că surîd, gîndea Fabien. Sîntem pierduţi."

Cu toate acestea, o mie de braţe ascunse îi dăduseră drumul. I se desfăcuseră toate legăturile, ca unui întemniţat pe care—l laşi să meargă singur, o bucată de vreme, printre flori.

„E prea frumos", gîndi Fabien. Rătăcea acum printre stelele adunate laolaltă, mai numeroase ca într—o comoară, într—o lume în care nimic altceva nu era viu, absolut nimic altcineva decît el, Fabien, şi camaradul său. Erau asemeni hoţilor din acele oraşe de basm, zidiţi în sala comorilor, de unde nu vor mai putea să plece niciodată. Hoinăresc printre îngheţatele giuvaiere, fără măsură de bogaţi, dar sortiţi pieirii.

CAPITOL XVII

Unul din radio—telegrafiştii din Commodoro Rivadavia, escală din Patagonia, făcu un gest brusc şi toţi cei care stăteau de pază, neputincioşi, la post, se strînseră în jurul acestui om şi se aplecară.

Se aplecară peste o hîrtie albă ca obrazul şi luminată puternic. Mîna operatorului ezita încă, şi creionul abia se mişca încoace şi încolo. Mîna operatorului ţinea încă literele prizoniere, dar degetele—i şi începuseră să tremure.

—Furtuni ?

Radiotelegrafistul făcu „da" din cap. Ţîrîitul lor îl împiedica să înţeleagă.

Apoi notă cîteva semne indescifrabile. După aceea nişte cuvinte. În fine, s—a putut restabili şi textul:

„Blocaţi la trei mii opt sute de metri deasupra furtunii. Zburăm în plin spre vest, către interior, deoarece am derivat deasupra mării. Sub noi totul e astupat. Nu ne dăm seama dacă mai sîntem încă deasupra mării ori ba. Comunicaţi dacă furtuna se întinde şi în interior."

Pentru a transmite această telegramă la Buenos Aires, a trebuit, din cauza furtunilor, să se facă ştafetă din post în post. Mesajul înainta prin noapte, asemeni unui foc ce se aprinde din turn în turn.

Buenos Aires dădu răspunsul :

—Furtună generală în interior. Cîtă benzină v—a rămas ?

—O jumătate de oră.

Şi această frază urcă pînă la Buenos Aires, din post de veghe în post de veghe.

Echipajul era condamnat să se afunde, mai înainte de trecerea a treizeci de minute, într—un ciclon care—i va tîrî cu el pînă—n pămînt.

CAPITOL XVIII

Şi Rivière meditează. Nu mai are nici o speranţă : acest echipaj se va prăbuşi undeva în noapte.

Rivière îşi aminteşte de—o imagine care l—a impresionat cîndva în copilărie : un eleşteu era golit spre a se găsi un înecat. Nici acum n—o să se găsească nimic, mai înainte ca imensitatea aceasta de beznă să se fi retras de peste pămînt, înainte de—a se ridica iar spre lumină aceste nisipuri, aceste cîmpii, aceste grîne. Şi nişte simpli ţărani vor descoperi poate doi copii cu cotul îndoit peste faţă, şi părînd că dorm, azvîrliţi pe iarba şi aurul unui peisaj liniştit. Dar noaptea îi va fi înecat.

Rivière se gîndeşte la comorile îngropate în adîncurile nopţii ca nişte mări fabuloase... Aceşti meri de noapte, care aşteaptă ziua cu toate florile lor, flori ce încă nu folosesc la nimic. Noaptea—i bogată, plină de arome de miei adormiţi şi de flori ce încă n—au culori.

Încet—încet, vor sui spre zi brazdele grase, copacii uzi, lucerna proaspătă. Dar printre dealurile, acum inofensive, şi cîmpii, şi miei, doi copii vor părea că dorm în înţelepciunea lumii. Şi ceva se va fi scurs din lumea vizibilă în cealaltă.

Rivière o ştia pe soţia lui Fabien neliniştită şi plină de dragoste : această dragoste abia îi fusese dăruită, ca o jucărie unui copil sărac.

Rivière se gîndeşte la mîna lui Fabien, care—i mai ţine încă — pentru cîteva minute — destinul printre comenzi. Mîna asta care a mîngîiat. Mîna asta care s—a aşezat pe un piept iscînd în el tumultul ca o mînă dumnezeiască. Mîna asta care s—a aşezat pe o faţă, şi a schimbat—o. Mîna asta care era miraculoasă.

Şi Fabien rătăceşte, deasupra splendorii unei mări de nori, în noapte, dar ceva mai jos e eternitatea. S—a pierdut printre constelaţiile în care locuieşte singur. Mai ţine încă lumea în mîini şi o leagănă la pieptul lui. Strînge în volan greutatea bogăţiei omeneşti şi plimbă disperat, de la o stea la alta, comoara inutilă, pe care, în cele din urmă, tot va trebui s—o predea...

Rivière se gîndeşte că încă îl mai ascultă un post de radio. Singură o undă muzicală, o modulaţie minoră îl mai leagă încă pe Fabien de lume. Nici un vaiet. Nici un strigăt. Ci doar cel mai curat sunet pe care l—a făurit vreodată disperarea.

CAPITOL XIX

Robineau îl smulge din singurătate :

—Domnule director, m—am gîndit... am putea poate încerca...

Nu avea nimic să propună, dar îşi mărturisea într—un fel bunăvoinţa. Ar fi ţinut atît de mult să găsească o soluţie, şi o căuta oarecum ca pe aceea a unui rebus. Găsea totdeauna soluţii pe care Rivière însă nu le asculta niciodată : „Vezi dumneata, Robineau, în viaţă nu există soluţii. Există forţe în mers : trebuie să le creezi şi soluţiile urmează de la sine." în consecinţă, Robineau îşi limita rolul la a crea o forţă în mers, în corporaţia mecanicilor. O umilă forţă în mers, ce apără de rugină butucii elicelor.

Dar evenimentele acestei nopţi îl găseau pe Robineau dezarmat. Titlul său de inspector n—avea nici o putere asupra furtunilor, nici asupra unui echipaj fantomă, care, ce—i drept, nu se mai zbătea pentru o primă de punctualitate, ci pentru a scăpa de o singură sancţiune, ce le anula pe toate cele ale lui Robineau: moartea.

Şi, inutil acum, Robineau rătăcea prin birouri, fără nici un rost.

Soţia lui Fabien ceru să fie anunţată. Mînată de nelinişte, ea aştepta în biroul secretarilor să fie primită de Rivière. Secretarii ridicau pe furiş ochii spre faţa ei. Şi ea încerca un soi de ruşine, privind cu teamă în jur: aici totul o respingea. Oamenii ăştia care—şi continuau lucrul, ca şi cum ar fi călcat pe un corp omenesc, dosarele acestea unde viaţa omenească, suferinţa omenească nu lăsau decît o rămăşiţă de cifre seci. Căuta nişte semne care să—i fi vorbit de Fabien. Pentru că la ea totul reflecta absenţa lui : patul pregătit, cafeaua servită, un buchet de flori... Nu descoperea nici un semn. Aici totul se opunea milei, prieteniei, amintirii. Singura frază pe care o auzi, pentru că nimeni nu ridica vocea în prezenţa ei, fu înjurătura unui funcţionar care cerea un borderou. „...Borderou! dinamurilor, ce naiba ! pe care le expediem la Santos." Ridică ochii spre omul acela, cu expresia unei uimiri nesfîrşite. Apoi spre peretele unde era întinsă o hartă. Buzele îi tremurau puţin, abia.

Îşi dădu seama, stingherită, că ea înfăţişa acolo un adevăr potrivnic, aproape regreta că a venit, ar fi vrut să se ascundă şi, de teamă să nu fie prea băgată în seamă, se reţinea chiar să tuşească ori să plîngă. Se simţea nelalocul ei acolo, necuviincioasă, ca şi cînd ar fi fost goală. Dar adevărul ei era atît de puternic încît fugitivele priviri urcau pe furiş, neobosite, să i—l citească pe faţă. Femeia asta era foarte frumoasă. Ea revela oamenilor lumea sfîntă a fericirii. Ea revela oamenilor ce materie augustă atingi, fără să ştii, cînd făptuieşti. Sub atîtea priviri, ea închise ochii. Căci chipul ei le arăta tuturor ce tihnă poţi distruge fără să ştii.

Rivière o primi.

Venea să pledeze timid pentru florile ei, pentru cafeaua pregătită, pentru carnea trupului ei tînăr. În acel birou, şi mai friguros încă, o apucă din nou tremuru! uşor al buzelor. Şi ea îşi descoperea, în acea altfel de lume inexprimabilă, propria—i realitate. Tot ceea ce simţea că se înalţă într—însa, ca o dragoste aproape sălbatică — atît era de fierbinte — şi ca devotament, îi părea că începe să capete acolo o înfăţişare inoportună, egoistă. Îi veni să fugă :

—Vă deranjez...

—Doamnă, îi spuse Rivière, nu mă deranjaţi nicidecum. Din nenorocire, doamnă, şi dumneavoastră şi eu nu avem altceva mai bun de făcut decît să aşteptăm.

Femeia dădu uşor din umeri, gest căruia Rivière îi înţelese sensul : „Ce rost mai are lampa, masa pregătită, florile pe care le voi regăsi..."

Într—o zi, o tînără mamă îi mărturisise lui Rivière : „Moartea copilului meu încă n—am reuşit s—o înţeleg. Dar dureroase sînt lucrurile astea mici, hainele lui care—mi ies în cale sau, noaptea, cînd mă trezesc din somn, acea duioşie care—mi umple inima şi care e de prisos de acum înainte ca şi laptele, de altfel..." Şi pentru această femeie, la fel, moartea lui Fabien va începe abia de mîine, cu fiecare gest devenit de acum încolo inutil, cu fiecare lucru. Fabien îşi va părăsi căminul pe încetul. Rivière ascundea o milă adîncă.

—Doamnă...

Tînăra femeie se retrăgea, cu un surîs aproape umil, fără să—şi dea seama de propria ei forţă.

Rivière se reaşeză, niţel îngreuiat.

„Ea mă ajută totuşi să descopăr ceea ce căutam..."

Bocănea distrat cu degetele în telegramele de protecţie ale escalelor din nord. Gîndea.

„Nu pretindem să fim veşnici, dar măcar să nu vedem cum actele şi lucrurile îşi pierd deodată sensul. Vidul ce ne—nconjoară se arată atunci..."

Privirile—i căzură pe telegrame :

„Şi iată potecile pe unde vine moartea către noi ; mesajele acestea care acum nu mai au nici o noimă..."

Privi la Robineau. Acest om mediocru, devenit acum inutil, nici el nu mai avea nici un sens. Şi Rivière îi spuse aproape aspru :

—Trebuie să—ţi dau eu de lucru ?

Apoi Rivière împinse uşa dinspre sala secretarilor, şi dispariţia lui Fabien, evidentă, îl izbi din nişte semne pe care doamna Fabien nu ştiuse să le remarce. Fişa *RB 903* — avionul lui Fabien — figura deja pe tabloul de perete în coloana materialului indisponibil. Secretarii care pregăteau actele curierului pentru Europa, ştiind că va întîrzia, lucrau fără spor. De pe teren se cereau prin telefon instrucţiuni pentru echipele care acum vegheau fără nici un scop. Funcţiunile vitale se încetiniseră. „Moartea, iat—o !" gîndi Rivière. Opera lui era asemenea unui vas cu pînze rămas în pană pe mare, din lipsa prielniciei vîntului.

Auzi vocea lui Robineau :

—Domnule director... erau căsătoriţi de şase săptămîni...

—Du—te şi lucrează.

Rivière privea la secretari şi, dincolo de ei, la lucrători, la mecanici, la piloţi, la toţi cei care—l ajutaseră în opera lui, cu credinţa unor pionieri. Se gîndi la orăşelele de odinioară care, auzind vorbindu—se de „Insule", îşi construiau o corabie. Ca s—o încarce cu toată speranţa lor. Ca oamenii să—şi poată vedea nădejdea deschizîndu—şi pînzele pe ape. Toţi crescuţi, toţi desprinşi de ei înşişi, toţi descătuşaţi de—o corabie. „Poate că scopul să nu justifice nimic, dar acţiunea eliberează de moarte. Oamenii aceştia dăinuiau prin corabia lor."

Şi Rivière va mai lupta şi împotriva morţii, de îndată ce va reda telegramelor întregul lor sens, echipelor de pază neliniştea, şi piloţilor scopul lor dramatic. De îndată ce viaţa va reînsufleţi această operă, aşa precum vîntul reînsufleţeşte o corabie cu pînze pe mare.

CAPITOL XX

Commodoio Rivadavia nu mai aude nimic, dar la o mie de kilometri de acolo, douăzeci de minute mai tîrziu, Bahia Blanca captează un al doilea mesaj :

„Coborîm. Intrăm în nori..."

Apoi următoarele două cuvinte dintr—un text confuz apărură la postul din Trelew :

„...vede nimic..."

Aşa sînt undele scurte. Le prinzi acolo, dar aici rămîi surd. Apoi, din senin, totul se schimbă. Acest echipaj, a cărui poziţie e necunoscută, se vesteşte deja faţă de cei vii, dinafară spaţiului, dinafară timpului, dar pe foile albe ale posturilor de radio au şi ajuns să scrie nişte fantome.

Oare s—a terminat benzina, sau pilotul îşi joacă ultima carte înainte de accident: să ajungă la pămînt fără să capoteze ?

Vocea din Buenos Aires ordonă la Trelew :

—Întrebaţi—l !

Postul de recepţie TFF seamănă cu un laborator : nicheluri, arămuri şi manometre, reţea de conductori. Operatorii de gardă în bluze albe, tăcuţi, par aplecaţi deasupra unei simple experienţe.

Cu degetele lor delicate ating instrumentele, explorează cerul magnetic, vraci ce caută vîna de aur.

—Nu răspunde ?

—Nu răspunde.

Poate că vor prinde din zbor această notă care ar fi un semn de viaţă. Dacă avionul şi luminile de bord suie printre stele, poate că vor auzi cîntînd steaua aceasta...

Clipele se scurg. Se scurg într—adevăr ca sîngele. Oare zborul mai continuă ? Fiecare clipă duce cu sine o şansă. Şi iată că timpul ce se scurge pare că distruge. Aşa cum în douăzeci de secole atinge un templu, îşi croieşte drum prin granit si preface apoi templul în pulbere, iată că secole întregi de uzură se adună acum în fiecare secundă şi ameninţă un echipaj.

Fiecare secundă duce cu ea cîte ceva.

Această voce a lui Fabien, acest rîs al lui Fabien, acest zîmbet. Liniştea îşi măreşte împărăţia. O linişte din ce în ce mai grea se aşterne peste acest echipai ca greutatea unei mări.

Cineva remarcă atunci :

—Ora unu şi patruzeci. Ultima picătură de benzină : e imposibil să mai poată zbura.

Si se aşterne pacea.

Pe buze se simte ceva amar şi fad, ca la un sfîrşit de călătorie. S—a săvîrşit ceva despre care nu ştii nimic, ceva cam dezgustător. Şi printre toate aceste nicheluri şi aceste artere de aramă se simte însăşi tristeţea ce domneşte peste uzinele părăginite. Tot acest material pare apăsător, fără rost, trecut la rebut : o povară de ramuri moarte.

Nu mai rămînea decît să se aştepte ziua.

În cîteva ore, peste întreaga Argentina se va revărsa ziua, şi oamenii aceştia rămîn acolo, ca pe—un mal, în faţa năvodului de care trag, trag încet, şi în care nu ştiu ce—ar putea fi.

Rivière, în biroul său, încearcă acea destindere pe care ţi—o îngăduie doar marile dezastre, cînd fatalitatea îl eliberează pe om. A alarmat poliţia unei provincii întregi. Altceva nu poate să facă, trebuie să aştepte.

Dar ordinea trebuie să guverneze chiar şi în casa morţilor. Şi Rivière îi face semn lui Robineau :

—Telegramă pentru escalele din nord : „Prevedem o întîrziere importantă a curierului din Patagonia. Pentru a nu întîrzia prea mult curierul pentru Europa, o să blocăm curierul de Patagonia cu următorul curier pentru Europa."

Se apleacă puţin înainte. Dar face un efort şi îşi aminteşte de ceva important. A ! da. Şi pentru a nu uita ce şi—a amintit :

—Robineau.

—Domnule Rivière ?

—Redactează o notă. Se interzice piloţilor de a depăşi o mie nouă sute de ture : îmi masacrează motoarele.

—Bine, domnule Rivière.

Rivière se apleacă puţin mai mult. Are nevoie, înainte de orice, de singurătate :

—Și acum du—te, Robineau. Du—te, dragă... Iar Robineau se sperie de această egalitate în fața umbrelor.

CAPITOL XXI

Robineau rătăcea acum cu melancolie prin birouri. Viaţa Companiei se oprise, deoarece acest curier prevăzut pentru ora două urma să fie decomandat şi nu va mai pleca decît la ziuă. Funcţionarii încă vegheau cu feţele posomorite, dar veghea lor era inutilă. încă se mai primeau, în ritm regulat, mesajele de protecţie ale escalelor din nord, dar spusele lor „cer senin", „lună plină" şi „vînt absent" trezeau imaginea unei lumi sterpe. Un deşert de lună şi de pietre, în timp ce Robineau, fără să—şi dea seama de altminteri de ce, răsfoia un dosar la care lucra şeful de birou, îl zări pe acesta stînd în picioare în faţa lui, aşteptînd cu un respect insolent ca să i—l dea înapoi, cu aerul de a spune : „Cînd veţi binevoi, nu—i aşa ? e al meu..." Atitudinea aceea a unui inferior îl şocă pe inspector, dar nu—i veni nici o replică şi, iritat, îi întinse dosarul. Şeful de birou se întoarse şi se aşeză cu mare nobleţe. „Ar fi trebuit să—l învăţ minte", gîndi Robineau. Atunci, pentru a—şi compune o atitudine, făcu vreo cîţiva paşi gîndindu—se la dramă. Drama aceasta va face să cadă în dizgraţie o anumită politică, şi Robineau plîngea un îndoit doliu.

Apoi îi veni în minte imaginea unui Rivière închis acolo în biroul lui şi care—i spusese : „Dragul meu..." Niciodată un om nu simţise în aşa grad lipsa unui sprijin. Şi pe Robineau îl apucă o imensă milă faţă de el. încercă în minte cîteva fraze şterse, menite să compătimească, să uşureze. Îl însufleţea un sentiment pe care el îl socotea frumos. Şi atunci bătu încet. Nu răspunse nimeni. în liniştea aceea nu îndrăzni să bată mai tare şi împinse uşa. Rivière era acolo. Robineau intră la el, poate pentru prima oară aproape ca de la egal la egal, oarecum ca un prieten, sau — după cum îşi închipuia mintea iui — ca sergentul ce se apropie, sub focul gloanţelor, de generalul rănit şi—l însoţeşte în învălmăşeala înfrîngerii şi devine fratele Iui în exil. „Sînt cu dumneavoastră, orice s—o întîmpla", părea că spune Robineau.
Dar Rivière tăcea şi, cu capul plecat, îşi privea mîinile. Iar Robineau, în picioare în faţa lui, nu mai îndrăzni să spună nimic. Chiar doborît, leul îl intimida. Robineau căuta cuvinte din ce în ce mai pline de devotament, dar de fiecare dată cînd ridica ochii întîlnea acel cap încovoiat pe trei sferturi, părul acela cărunt şi buzele acelea pungite de atîta amărăciune ! În sfîrşit, se hotărî :
—Domnule director...

Rivière ridică încet capul şi—l privi. Rivière ieşea dintr—un vis atît de adînc, atît de îndepărtat, încît poate că nici nu remarcase încă prezenţa lui Robineau. Şi nimeni n—a ştiut vreodată ce a visat, ori ce a simţit, şi nici ce doliu se aşternuse în inima lui. Rivière îl privi mult timp pe Robineau, ca pe un martor viu al unei întîmplări. Şi Robineau fu stingherit. Cu cît Rivière îl privea mai mult, cu atîta pe buzele sale se schiţa o ironie de neînţeles. Cu cît Rivière îl privea pe Robineau, cu atît Robineau roşea mai tare. Şi cu atît mai mult i se părea lui Rivière că Robineau venise acolo spre a aduce, cu o bunăvoinţă mişcătoare şi din nefericire spontană, o mărturie despre prostia oamenilor.

Pe Robineau îl cuprinse zăpăceala. Nici sergentul, nici generalul, nici gloanţele nu mai aveau ce căuta aici. Se întîmpla ceva inexplicabil. Rivière tot îl mai privea. Atunci, Robineau, fără să—şi dea seama, îşi rectifică puţin atitudinea şi scoase mina din buzunarul sting. Rivière îl privea într—una. În stîrşit, cu o jenă fără margini, Robineau rosti atunci, fără să ştie de ce :
—Am venit să primesc dispoziţiile dumneavoastră.

Rivière îşi scoase ceasul şi zise simplu :
—E ora două. Curierul din Asuncion va ateriza la două şi zece. Dă ordin curierului pentru Europa să decoleze la două şi un sfert.

Şi Robineau răspîndi surprinzătoarea noutate : nu se suspendau zborurile de noapte. Şi Robineau se adresă şefului de birou :
—Să—mi aduci dosarul la control. Iar cînd şeful de birou fu în faţa sa :
—Aşteaptă.

Şi şeful de birou aşteptă.

CAPITOL XXII

Curierul din Asuncion semnala că vine la aterizare.

Rivière, chiar şi în orele cele mai rele, îi urmărise bunul mers din telegramă în telegramă. Era pentru el, în mijlocul acelei zăpăceli, revanşa încrederii sale, era dovada. Acest zbor izbutit anunţa, prin telegramele lui, mii de alte zboruri la fel de izbutite. „Doar nu sînt cicloane în fiecare noapte." Şi Rivière mai gîndea : „Odată trasat drumul, nu se poate să nu—l urmezi".

Din escală în escală, coborînd din Paraguay ca dintr—o minunată grădină, plină de flori, de căsuţe mici şi de ape domoale, avionul aluneca pe marginea unui ciclon, care nu—i întuneca nici o stea. Nouă pasageri, înfăşuraţi în pledurile lor de călătorie, îşi lipeau fruntea de fereastră, ca de—o vitrină plină cu bijuterii, deoarece orăşelele Argentinei îşi resfirau deja în noapte tot aurul lor, sub celălalt aur, mai palid, al oraşelor de stele. Pilotul, în faţă, susţinea cu propriile—i mîini încărcătura preţioasă de vieţi omeneşti, ochii săi larg deschişi şi plini de lună fiind ai unui păstor de capre. Buenos Aires umplea orizontul cu focul său trandafiriu, şi curînd va străluci cu toate pietrele lui, ca o comoară fabuloasă. Din degetele sale, prin cer, radio—telegrafistul lăsă să zboare ultimele telegrame, ca notele finale ale unei sonate pe care ar fi cîntat—o bucuros, şi căreia Rivière îi înţelegea melodia, apoi coborî antena, se întinse niţel, căscă şi surise : soseau.

Aterizînd, pilotul dădu peste pilotul curierului pentru Europa, rezemat cu mîinile în buzunare de avionul său.

—Tu urmezi ?

—Da.

—Patagonia a venit ?

—N—o mai aşteptăm : a dispărut. Timpul e frumos ?

—E foarte frumos. Fabien a dispărut ?

Au vorbit puţin. O imensă fraternitate îi scutea de fraze.

Se transbordau, în avionul pentru Europa, sacii de tranzit din Asuncion, şi pilotul, mereu nemişcat, cu capul dat pe spate şi ceafa sprijinită de carlingă, privea stelele. Simţea cum naşte în el o forţă imensă şi îl apucă o nespus de bună dispoziţie.

—Încărcat ? întrebă o voce. Atunci, contact. Pilotul nu mişcă. I se punea motorul în mers.

Va simţi în umerii lui, sprijiniţi de avion, cum avionul trăieşte. În sfîrşit, se liniştea după atîtea ştiri false: va pleca... nu va pleca... va pleca ! Gura i se întredeschise şi dinţii îi străluciră în lumina lunii ca ai unei tinere sălbăticiuni.

—Atenţie, noaptea, auzi ?

Nu auzi sfatul camaradului său. Cu mîinile în buzunare, cu capul dat pe spate, privind spre nori, spre munţi, spre fluvii şi mări, iată că începu să rîdă liniştit. Un rîs slab, dar care trecea prin el ca briza printr—un arbore şi—l făcea să tresară cu întreg trupul. Un rîs slab, dar mult mai tare decît aceşti nori, decît aceşti munţi, decît aceste fluvii şi mări.

—Ce te—a apucat ?

—Imbecilul ăsta de Rivière care m—a... care—şi închipuie că mi—e frică !

CAPITOL XXIII

Într—un minut va depăşi Buenos Aires, şi Rivière, care—şi reîncepe lupta, vrea să—l asculte. Să—l asculte cum se iscă, *huie* puternic şi dispare, ca formidabilul freamăt al unei armate în marş către stele.

Cu braţele încrucişate, Rivière trece printre secretari. În faţa unei ferestre se opreşte, ascultă şi rămîne pe gînduri.

Dacă ar fi suspendat o singură plecare, cauza zborurilor de noapte ar fi fost pierdută. Dar, luînd—o înaintea celor slabi, care mîine îl vor renega, Rivière a dat drumul în noapte altui echipaj.

Victorie... înfrîngere... vorbele acestea n—au nici un sens. Viaţa e dedesubtul unor astfel de imagini, şi—şi pregăteşte imagini noi. O victorie slăbeşte un popor, o înfrîngere trezeşte un altul, înfrîngerea pe care a încercat—o Rivière e poate un angajament care—i apropie adevărata victorie. Evenimentul în mers contează.

Peste cinci minute posturile TFF vor înştiinţa escalele. Şi pe—o întindere de cincisprezece mii de kilometri freamătul vieţii va rezolva toate problemele.

Se şi înalţă un cîntec de orgă : avionul.

Şi Rivière, cu pas agale, se—ntoarce la munca lui, printre secretarii pe care privirea sa puternică îi face să se plece. Rivière cel Mare, Rivière învingătorul, care îşi duce împovărarea biruinţei lui.